

Ціна: 50 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XIX

ЛИПЕНЬ/СЕРПЕНЬ — 1968 — JULY/AUGUST

Ч. 222/223

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Гай-Головко О. — З нових поезій	1
Сварог В. — Щоб височіли собори украї- нських душ!	3
Бойчук Б. — Про звільнення творчого таланту і відкриті листи	12
Юрчук М., Лебеденко Ф. — Перед лицем дійсності	15
Волиняк П. — Про націоналістів і “модерну методу” навчання	17
Волиняк П. — Олесь Гончар	19
(—) Як появилось еміграційне видання “Собору”	21
(—) Кардинал Йосип Сліпий у Канаді і США	24
Евентуальний І. — Відпочинкова поезія	26
Прохода В. — Демократизація українців у Сх. Словаччині	27

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Міністерство Туризму та Інформації, за своєю гарною традицією, цього року влаштувало прогулянку редакторів етнічної преси по провінції. Прогулянка була від 8 по 12 липня включно, себто цілий робітний тиждень. Ми відвідали міста: Кінгстон, Броквілл, Апер Кенада Віледж, Оттаву, Беріс Бей та інші пункти в знаменитому Алгонкінг Парку, а також Мідланд.

Повніші відомості й фота з подорожі подамо в черговому числі. В цьому числі даємо фото (на 1-ій стор. обкладинки): “Зміна варті перед Парляментом Канади в Оттаві”. Це дуже мальовниче видовище, яке спостерігають тисячі туристів і канадців.

«НОВІ ДНІ»

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во «Нові Дні», редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

- У Канаді: 4.50 дол. канадських на рік,
- У США: 5.00 дол. американських на рік.
- В Австралії: 3.50 дол. австралійських на рік;
- У Франції: 20 франків на рік;
- В Англії: 30 шілінгів (без змін);
- В усіх інших країнах Європи: 4.50 дол. ам.
- У Венецуелі: 4.50 дол. канадських;
- Усі інші країни Південної Америки: 3.00 дол. канадських.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
South Australia

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI
187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Поченюк Юрій, Торонто, Канада	2
Д-р О. Симиренко, Нортрідж, США	1
Косогор В., Чікаго, США	1

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Д-р Ю. Мовчан, Македонія, США	27.50
Байрачний І., Торонто, Канада (від Комітету Полтавського вечора)	20.00
Дудяк Ольга, Медісон, США	13.35
Бойко Ф., Торонто, Канада (з новосілля у Скрепілів)	10.00
Дем'яненко С., Торонто, Канада	5.50
Кльований Яків, Клівленд, США	3.00
Дзвоник Е., Кенора, Канада	3.00
Головата Юлія, Торонто, Канада	2.50
Лисенко І., Чікаго, США	2.00
Шаблій М., Чікаго, США	2.00
Скрипник Ганна, Дундас, Канада	1.75
Супрун Петро, Торонто, Канада	1.50
Мотта Микола, Торонто, Канада	1.50
Сергієнко І., Торонто, Канада	1.50
Кузьменко М., Порт Кредіт, Канада	1.00
Чесна Йонас, Чікаго, США	1.00
Волков В., Філядельфія, США	1.00
Сірко К., Ошева, Канада	0.50

Сердечно дякуємо всім за допомогу! РЕД.

ДО ВСІХ НАШИХ ЧИТАЧІВ

1. Я плянував видати це число (подвійне) між 1 і 5 серпня. Не вийшло воно згідно пляну, бо в друкарні відпустки з початку липня, як то було завжди, перенесено на кінець липня й початок серпня, отже друкарня не могла його мені зробити вчасно.

2. У Канаді майже місяць був страйк поштових робітників. Пошта не працювала майже місяць. Ура-хуйте це й не гнівайтесь, що не міг ані виконати ваших замовлень, ані відписати вам.

3. У Торонті твориться нова друкарня, яка має назву “Книга”. Друкарня — приватна спілка. Покищо, в цій спілці є такі особи: В. Павлюк, М. Валер і П. Волиняк. Місяців чотири тому куплено лінотипа, замовлено два шрифти. Поставлено цього лінотипа, покищо, в естонській друкарні. Там же друкуватимемо свої роботи. Є в плані придбати власне приміщення, другого лінотипа й друкарські машини. Побачимо. У всякому разі праця почнеться в серпні. Приймаємо всякі замовлення на друки.

Знаю, що читачі хвилюватимуться: “Нові Дні”, мовляв, пішли в спілку і хто знає, що з того вийде. “Нові Дні” в спілці не є — є в спілці лише П. Волиняк. Пішов я на спілку лише тому, що я не маю сам грошей і часу, щоб ту всю справу вести. Спілку не дуже роздуватимемо. Покищо, в спілці є такі люди, від яких “Нові Дні” можуть сподіватися не шкоди, а допомоги. Вірю, що друкарня така потрібна і працю вона матиме. Вірю також у її розбудову. Пізніше подамо деталі спілки.

З НАГОДИ 50-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В КАНАДІ. Його Блаженство митрополит Іларіон, голова Української Православної Церкви в Канаді.

5, 6 й 7 липня 1968 р. в Саскатуні відбувся надзвичайний Ювілейний Собор УПЦеркви в Канаді. У соборі взяли участь архієпископи і єпископи й духовенство та тисячі мирян. Крім того, взяв участь і голова УПЦеркви у США Блаженніший Іван Теодорович, який від 1924 по 1950 рік очолював цю Церкву.

На жаль, я на соборі не був, тому не маю змоги докладно подати читачам повніші інформації про його

перебіг. Було в мене в пляні бути на соборі, тим більше, що мене на зборах катедральної громади св. Володимира в Торонті обрано офіційним делегатом. Та уряд Онтаріо саме на той час організував подорож редакторів етнічної преси по провінції, де я мусів бути із мого службового становища. Описувати ж собор із чужих розповідей таки важко і ризиковно.

Його Блаженству митрополитові Іларіонові, що тепер важко хворий і майже безперервно лежить у лікарні, бажаємо скоріш одужати й повернутись до праці на добро Української Православної Церкви й нашої нації!

О. Гай-Головко

З нових поезій

**

Небесну парчу прошиває
Зірниці блакитний стилет.

НОВІ ДНІ, ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ, 1968

І вже по землі ступає
Дитина її — поет.
Землі він підносить вроду
І з нею іде в далечинь.
Його у житті супроводить
Лише нерозлучна тинь.

**

Я сиджу із гостинною тишею.
Вечір косу кленівні розплів.
Зір іструшених сипляться вишні
У небес голубий поділ.
Порожнеча. Нема нікого.
Тільки шерех читає свій том.
Тільки місяць іде у дорогу,
Зажинаючи хмарку серпом.
Задивились вони на мене
І на тин перекреслених днів:
Краще б досі на поле зелене
Ти вигонив своїх корів.
І тоді, як з блакитного пуху
Постіль гожу полудень їм слав,
Вони б в жуйці пісні твої слухали,
Що ти виткав з проміння і трав.
І коровам у житньому плесі
Перепілки плескали б крильми
За любов до краси і поезії,
Що холоне тепер між людьми.
Радість квилить. Лиш небом колише
Зір вишневих нескінчений спів.
Я сиджу із гостинною тишею.
Вечір косу кленівні розплів.

**

Роз'юнена хмарка на синьому пляжі
У млості солодкій лежить.
В очах, що їй сонце подарувало,
Видзвонює сум.
Їй вітер вичісує срібне волосся,
Остуджує жар.
І з похіттю дивиться хмарка на мене.
Я —
На спалену юність свою.

**

Затупились чужинні дороги
Об густу каламуті пліть.
Тільки падає вітер під ноги
І відбите щеня скавулить.
Скавули мій чужинний брате, —
На узбіччі обоє ми.
Ти між псами не знайдеш хати,
Як і я між своїми людьми.
В самоті молодик загубився
У колючому лісі хмар.
Я збирався зорею умитися,
А умив мене чад і гар.
Відлітають метелики білі
Із самотньої вишні в саду.
Я шукаю себе у доккілі
І ніяк не знайду.

Місяць з хмар викрадається тихо.
Окуляри скидають світи.
Скалять зуби роз'юшені пихи
І гримлять животи і роти.
Ніч на флейті відспіває соло.
Обривається сутінку нить.
Я у ранок вмочаю голову,
Щоб коріння душі оживить.

**

Дні топтали копитами шлях
І співали вітри свою думу.
Я носив тебе на руках
У саду яблуневого шуму.
Пахли трави, як вранішній спів,
Що земля небесам дарувала.
Я хмільним олеандром цвів,
А ти навіть не розцвітала.
У дитинстві пахтить голубе
І рожевого піниться злива.
Ти благала, щоб завжди тебе
В яблуневому шумі носив я.
Відлітали лелеки днів,
Відлітали у сумі і щасті.
Ти горіла вогнем пелюстків,
Я губив пелюстки погаслі.
В яблуневім саду шумів жаль,
А у думі вітрів — розпука.
Із очей ти росила печаль,
Щоб не брав я тебе на руки.

**

Хай не ваблять тебе Діяни
Очі-блискавки з теплих гір.
Скоро підеш в далекі мандрі
Слухать пісню капелі зір.
І нічого ти тут не залишиш,
Тільки слів пелюстки сумні.
Заридає по тобі вишня,
Вся у білому — на відданні.
Та ще сумно заплаче вітер,
Що в путі умивав тебе.
І той клен, що своїми вітами
Ніжив слово твоє голубе.
А під ним журноокі корови
Часослов прочитають тобі
Милозвучною їхньою мовою,
Що ти вивчив у юній журбі.
Більш ніхто, бо стежками осінніми
Ти із серцем розмову вів.
Був би ти шахраєм сумління,
То дістав би вінки від биків.

Щоб височіли собори українських душ!

(Олесь Гончар: *Собор*. "Вітчизна" №1, 1968. Київ)

Олесь Гончар написав книгу, яка, залишивши за собою всі попередні його твори, відразу й повноправно увійшла в історію української літератури, в духовий світ нашого народу. З цього місця в українській літературі її вже не викорчує ніяка кампанія ненависти, ніякий лютний гавкіт, що його зчинили навколо "Собору" партійні шавки.

"Собор" Гончара — це книга, осяяна великою любов'ю до Батьківщини. Разом з тим це книга, сповнена великої тривоги за майбутню долю нашого народу. Особливо за долю української молоді, якій, як ніколи раніше, загрожує нині розрив з кращими народніми традиціями, втрата національної самобутності.

Тримаючи цю книгу, ви ніби відчуваєте, як брентить вона у вас в руках. Брентить від високої напруги переповнюючих її пристрасних, тротужливих, то надійливих думок. І ніхто не може залишитися байдужим до того, про що в цій книзі оповідається.

Журлива ця книга тому, що її герої бачать, наскільки сьогоднішня Україна засмічена людським бур'яном. Оптимістична вона тим, що показує в душах кращих людей України нездоланне прагнення до волі, добра, краси, до досконалості в людській натурі, до перемоги хороших людей над ворожими їм темними силами.

У цій книзі живуть, страждають і мислять чудові в своєму душевному естві люди. Вони настільки люблять свою землю, свій люд, що полум'яною ненавистю ненавидять усе, що завелось в його закутках нездорового, зіпсутого, гнилого. Герої "Собору" з болем серця роздумують над тим, як оздоровити свій народ, як звільнити рідну землю від того, що її занечищує.

Вірний шлях до кращої України вони бачать у тому, щоб повними жменями зачерпнути живу воду з ясних криниць історичного буття нашого народу, з його національно притаманих традицій, що виникали в судьбоносні, бойові часи часто трагічної, але часто й прекрасної історії нашої землі.

Зовнішня фабула роману нескладна. Немає в ньому ні зайвих персонажів, ні зайвих, тільки для "інтересу" вставлених епізодів. Зате як пильно й майстерно продумана вся його сюжетна конструкція: кожен епізод показує ту чи іншу грань дійсності і наснажений значною думкою та важливим висновком; кожна дійова особа являє собою певний аспект людського характеру. Від початку до кінця роман неухильно веде читача від одного спостереження над життям і людьми до другого.

Щоб легше упричетнитись до авторових думок, щоб якнайповніше обійняти широкий обсяг тем і ідей твору, я дозволю собі нагадати читачеві основні сюжетні лінії "Собору".

Селище Зачіплянка, що вирросло з запорозького зимівника. Прославилось воно тим, що колись робило зброю для запорожців. Його людність ніколи вже не втрачала своїх ковальських традицій. Зараз у Зачіплянці кілька заводів, з яких найбільший — металургійний.

Сучасна індустрія повернулася до місцевого краю і своєю зворотною стороною: азотно-туковий та інші заводи занечищують повітря димом і кіптявою, отруюють дніпрову воду своїми відходами.

Студент-практикант Микола Баглай, що працює на металургійному заводі, з жалем спостерігає за поганенням чудової української природи. Він працює над конструкцією фільтра, який має врятувати повітря й ріку від нечистот. Працює з власної ініціативи, бо заводська адміністрація байдужа до його проекту: їй аби плян виконувався.

Місцева влада хоче зруйнувати зачіплянську історичну пам'ятку — собор, збудований у давні часи запорожцями. На місце цього собору, історичної вартості якого вони не розуміють, зачіплянські вельможі хочуть поставити на то критий ринок, не то шашличну. Населення протестує проти руйнування собору. Микола Баглай на стороні населення.

Партійний бюрократ Володька Лобода, поставлений на працю "в галузі культури", щоб підготувати руйнування собору, нишком знімає з нього меморіальну дошку, яка оголошує собор важливим історичним пам'ятником. Місцеві люди скаржаться секретареві обкому, і він примушує Лободу вернути дошку на місце.

Єлька Чечіль, недавня школярка, працює в колгоспі, в селі Вовчуги, недалеко від Зачіплянки. Безрадiсне життя у відсталому колгоспі, під командою недбайливих голів, які дбають тільки про свою адміністративну кар'єру, не задовольняє дівчину, яка, наче квітка, що тягнеться до сонця, прагне волі, щастя, радості.

У хвилину особливо тяжкої душевної самотності, спрагла теплого слова, співчуття й кохання, вона не знаходить у собі сили для спротиву хтивому бригадирові. Уже на другий день вона жорстоко кається в своїй дівочій слабості, вважає себе падшою, опоганеною. Її неслава шириться по селу. Її зневажають, ганьблять.

Єлька просить колгоспне начальство відпустити її з села. Їй відмовляють. Вона покидає колгосп самовільно, тим самим ставлячи себе поза радянським законом. Живе в дядька в Зачіплянці, у постійному страху, що її вернуть у колгосп силою. На роботу їй ніде не беруть без документів.

У Зачіплянці відбувається її зустріч з Миколою Баглаєм. Але на відстані. Вони навіть не мають на-

годи познайомитись. Проте Миколі Єлька не йде з думки...

На Єльку звертає увагу й Володька Лобода. Він хоче взяти її собі за дружину. “Добрі люди” умовляють її прийняти його пропозицію, бож у неї немає іншої можливості легалізуватися. У розпачі Єлька не противиться заручинам.

На цю церемонію раптом з’являється Микола й забирає її. Вона радо йде з ним. Проте вчинений нею гріх усе ще мучить дівчину. Вона вважає, що не має морального права на чисте Миколине кохання. Така в місто, шукає праці, але ніде її не приймають.

Випадково Єлька зустрічає батька Володьки Лободи, якого Володька збув у патронат для старших робітників-металургів, притулок для доживаючих свій вік пенсіонерів. Старий Лобода допомагає Єльці влаштуватися на роботу в патронаті, де вона зможе легалізуватися.

Випадок знову зводить Єльку з Миколою. Увечері вони гуляють по Зачіплянці. У цей час “весела компанія” стиляг залазить у собор і влаштовує там випивку. Обурений Микола намагається вигнати їх, і під час бійки один з гульвіс, блатняк, завдає Миколі кілька ножових ран. Наприкінці роману виясняється, що Микола буде жити.

Ця фабульна структура дала письменникові змогу розгорнути багатий внутрішній сюжет, дати широку картину підрадянського світу, пластично показати ряд цікавих характерів та переконливо донести до читача свої роздуми.

Оскільки головна тема твору розкривається в боротьбі за збереження собору, а ідеологія різних персонажів характеризується їхньою позицією в цій боротьбі та взагалі ставленням до того, що символізується собором, почнімо аналізу роману з образу цього собору — каталізатора у вибухові важливих конфліктів між позитивними й негативними персонажами “Собору”.

* * *

Цей старовинний собор зримо чи незримо присутній на всьому протязі роману — як всюдисутній свідок подій у житті дійових осіб, і як спричинник їхньої поведінки, і як виявник їхньої моральної вартості. Ми бачимо його, відображеного в очах багатьох різних людей, щоразу освітлюваного й тлумаченого різними настроями та думками героїв.

Пригадується роман Віктора Гюго “Собор Паризької Богоматері”. Гюго бачив втілення будівничої здібності народу в грандіозних архітектурних ансамблях, що є безсмертним епосом Середньовіччя, епосом, втіленим у камінь, мармур і бронзу. Для Гюго Собор Паризької Богоматері є насамперед чудесним твором народнього мистецтва.

Яскраво описуючи великі пам’ятники середньовічної архітектури, Гюго відзначив: “У ті часи кожен, хто народився поетом, ставав будівничим. Розсіяні в масі таланти, пригнічені феодалізмом, не бачучи іншого виходу, крім зодчества, відкривали собі

дорогу за допомогою цього мистецтва, і їхні іліяди виливались у форму соборів”.

Гюго твердив, що основні ідеї кожного покоління знаходили своє втілення в архітектурі, як і в пам’ятниках інших видів мистецтва та літератури. Готичний стиль відрізняється від романського тим, що в ньому проявляються деякі риси народнього мистецтва. “Віднині, — пише Гюго, — книга зодчества більше не належить духівництву, релігії й Римові, — вона служить творчій уяві, поезії й народів”.

Образ Собору з’являється і в романі Івана Багряного “Людина біжить над прірвою”. Максим Колот дивиться на зруйнований другою світовою війною собор у своєму рідному місті і пригадує:

“У дні його дитинства він щодня ходив до школи й зі школи повз це диво мистецтва, повз цю фортецю людської віри, повз це прибіжище душ людських — і його, Максимової, теж. А в свята вистоював він у ньому разом з школярами, або з батьком і матір’ю, в храмах ладану, в морі звуків, зідхань і гарячих молитов — вистоював довгі години, разом з тисячами, і ждав чуда. І до схлипу молився, і до болю вірив у нього...”

Це було колись.

Тепер же все тут ось обернулось на брухт. Величавий собор не стояв, а лежав побитий на скалки, обернений у пил, у купу нагромаджених брил і дрібного щебеню, в хаос.

А серед того хаосу, між брухтом, Авраам колов Ісаака, лежачи в ямі догори ногами. Колов далі. Тяжкою брилою йому привалило ногу, але він не випускав своєї жертви, тримав її цупко, замахнувшись ножом. А до нього, виборсуючись з-під каміння, поспішав янгол, тягнучи мале перелякане ягнятко й вимахуючи вогненным мечем.

“Дивно, все навколо рушиться в прірву, а вони собі далі роблять свою страшну роботу!”

Як видно з процитованих пасажів, герой твору Багряного сприймає картину зруйнованого війною собору як алегоричний образ гріхопадіння людини, перемоги в ній темних сил насильства й руйніцтва.

Основна концепція в творі О. Гончара тотожня в своїй суті з концепцією В. Гюго, але в творі українського письменника образ Собору значно багатший від образу Гюго — багатший насамперед своїми символічними обертонами та своєю своєрідною ідейно-тематичною концепцією, для якої образ Собору служить, якщо можна так висловитися, носієм.

Історію Зачіплянського собору оповідає в романі професор Яворницький у розмові з осквернителями храму — махновськими бандитами:

“У княжі часи собори найчастіше будували на честь перемог, а цей був збудований козаками на знак прощання зі зброєю, з Січчю. Того року заклали його, коли цариця-сука Січ розгромила. Полюбовник її Потьомкін, що сам у козаки втерся, Грицьком Нечесою назвався, наукою зради помагав тій скурвленій вінценосиці. Та ти ж наші шанці підступно забрала, і гармати, і печатку військову, а ми ж

— хоч вели нас на сугасти рубати — натомість собор святій вибудуем, дух свій у небо пошлем, і він у віках сяятиме над степами...”

І Собор сяе.

“Зачіплянські заводи дають плавку, заграви бурхають у небо, і вся глибинь його, враз оживши, починає дихати, пульсувати, відблиски неба грають ночами на стінах собору, на його верхах.

Якщо в такий час повертається з інституту Микола Баглай, то він, ясна річ, зупиниться на майдані, задере голову і за звичкою послухає собор, його мовчання, послухає оту, не кожному доступну “музику сфер”... Віки промовляють до нього в цей час, коли... над заколисаною в місячнім сьвітлі Зачіплянкою панує тільки червона сторожкість неба та спокійна ясність собору. Уночі собор ніби ще величавіший, ніж удень. І ніколи не набридає студентові на нього дивитися. Один з тих велетів тисячолітніх, що розкидані по всій планеті, — то, мов похмурі цитаделі, стоять з щілинами вікон-бійниць, то стрільчастими шпильми десь черкаються хмар, то в розлогих опуклостях бань відтворюють образи неба... серед моря людських поколінь, серед текучих віків височать незрушно, оклецавши себе символами-оздобами, кам'яними химерами, вкарбувавши в себе пристрасті епох. І коли ті, далекі, прийдущі, виринувши з глибин всесвіту, наближаться колись до нашої планети, перше, що їх здивує, будуть собори. І вони, ті, зоряни, теж стануть дошукуватися тайни пропорцій, ідеального суголосся думки й матеріялу, шукатимуть ніким не розгадані формули вічної краси...

Собор має в собі щось від стихії, навіває щось таке ж велике, як навівають на людину степ або Дніпро... Німа музика соборів, музика отих гармонійно піднятих у небо бань — вона ж реально існує, ти здатен чути її, хоча інші, здається, до неї глухі...”

Коли в селищі стає відомий замір Володьки Лободи знести собор, місцева людність гостро й шумно заявляє свій протест.

— “Та при всіх же властях стояв! — кричала обурена безправством Шпачиха. — Чого ж тепер розвалювати? Кому він попереk горла став? Той мурує, той руйнує, як Шевченко писав!”

Микола Баглай не втручався в розмови. Не сподівався він, що доля собору так зачепить його Зачіплянку. Собору, який перед цим був ніби в забутті і, здавалося, нікого вже не цікавив... Виходить, що ти помилявся? Гадав, що тільки тобі доступна краса цього архітектурного шедевра, а інші до таких речей глухі? Чи може й справді були глухі? Може тільки зараз нарешті слух у людей на красу повертається? І не одного тебе обурює, що рука невігласа зважується посягати на це мистецьке творіння... І взагалі — звідки ця психологія браконьєрства? Коли у вирі революції доводилось руйнувати, тоді ще можна було якось зрозуміти... а зараз, серед устояного мирного життя, коли мистецтво покликане облагороджувати душі людські — у цей час приходить сірий-сірий герострат, браконьєр, пігмей з бульдозером чи з вибухівкою...

НОВІ ДНІ, ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ, 1968

“Потреба собору, потреба краси, так само, як і огида до руйнування, видно, завжди жевріла в людях, будівничих за покликанням, тільки жевріла досі непомітно, жила в надрах душі десь глибоко й пригамовано, її навряд чи й помічали в собі, як не особливо помічає Зачіплянка тишу своїх літніх ночей, доки вона ніким не порушена... Звикаєш, не надаєш значення, доки це є, вважаєш, що це завжди й повинно бути, як вічний плин часу, як неминуша краса світу. Коли ж набігає тінь, нависає загроза, починаєш розуміти, що є речі, без яких душа озлиділа б. Сьогодні люди помітили свій собор. Для них він не підлягає знесенню, бо він прийнятий ними у цінності життя так само, як від народження прийнята синява Дніпра і багряна велич нічного неба над водами...”

* * *

У попередньому числі “Нових Днів” ми прочитали статтю “Творці і браконьєри”, написану Віктором Іванисенком, підрадянським критиком, безперечно вдумливим, але й суворо обмеженим у своїх можливостях.

Іванисенко загалом правильно прочитав і підкреслив ті теми й ідеї “Собору”, що лежать на його поверхні і яких не доводиться шукати дуже довго.

Звичайно, треба збагачувати літературу ідеєю гуманізації людських взаємин та утверджувати духові й морально-етичні ідеали. Безперечно, Гончар цікавиться проблемами народнього ідеалу хорошої людини. Розуміється, треба підтримувати людей-творців життя та засуджувати браконьєрів, фальшаків, бюрократів, кар’єристів, руйначів та сталіністів-“культовиків”. Усі ці тези проголошувалися вже не раз.

Загалом стаття Іванисенка виразно відзначається послідовною (і, звичайно, неминучою для підрадянських критиків) відсутністю точок над і.

Критик каже: добре, що Гончар зосереджується на морально-етичних проблемах народнього життя, але ж саме цього вимагає лінія комуністичної партії. Отже заслуга Гончара нібито не така вже велика. Письменник виконує вказівки партії та й усе. Молодець, що виконує добре...

Критик стверджує наявність браконьєрів, “фальшаків” та бюрократів, але обходить мовчанням питання про те, звідки вони беруться, чому плодяться. Коли мова заходить про подібних типів на Заході, комуністичні “соціологи” дружно здійсмають крик про те, що їх розводить капіталістична система. А коли говориться про хижаків у комуністичному суспільстві, на цих соціологів нападає короткозорість. Начебто всіх отих людей занесло вітром з якоїсь планети...

На запитання про те, “чому в нас так багато хаплюг”, “чому люди злі”, “чому епоха й досі породжує кар’єристів, лакиз, крутіїв, батькопродавців, лжедимітріїв”, “чому трудодні й досі копійчані” — критик не має відповідей. А при небажанні чи не-

здатності, неспроможності шукати ці відповіді годі успішно займатися дослідженням психології творців і браконьєрів.

Щодо інших тем твору, то критик лише побіжно згадує, що "матеріал з історичного буття народу зримо й незримо присутній у романі". А в цьому ж головне!

У творі О. Гончара є й інші глибини, крім тих, у які заглянув Іванисенко. Але заглядати в ті глибини він і не ризикував...

Ми, що живемо у вільному світі, невідкладному органам комуністичного контролю, можемо знайти в романі Гончара значно більше від того, що зміг чи смів знайти в ньому радянський критик.

Безперечно, "Собор" не є антикомуністичним твором. О. Гончар цілком лояльний до режиму й сам є членом комуністичної еліти, з якою він зв'язаний не лише матеріально, але й ідеологічно. Він приймає офіційну ідеологію. У нього й на думці не було наміру критикувати основні положення партійної програми чи діяльність керівних парторганів. Треба, однак, сказати, що саме його беззастережне прийняття комуністичної пропаганди і стало джерелом його неприємностей з ідеологічними церберами, пильнувачами "генеральної лінії".

Письменник, як видно і з цього його роману і з інших творів, вірив, що своїм "Собором" він допоможе режимові звільнитися від того, що його компромітує, викривлює "генеральну лінію". Він не розуміє того, що комуністичний режим тримається не на людях типу Баглая чи Нечуйвітра, а саме на партійних керівниках типу Володьки Лободи.

З Гончаром трапилося те, що не раз уже траплялося з талановитими й ширими письменниками в різних літературах. Бальзак, наприклад, був ширим прибічником абсолютної монархії, підкріпленої релігією, але, досліджуючи сучасне йому суспільство з тією проникливістю, яка дозволила йому створити "Людську комедію", він виявляв соціальні болячки свого часу, знаходив і показував причини, які вели до розкладу суспільної моралі та підривали суспільні зв'язки.

Твір талановитого й спостережливого письменника завжди, так би мовити, більший від свого автора, тобто від його вужчої, кастової чи партійної ідеології. Письменник у створених ним художніх образах часто показує більше того, що він хотів сказати, а нерідко суто інтуїтивно випереджує свій час.

Отже в нашому розгляді Гончарового "Собору" підемо далі за Іванисенка. Для цього ми мусимо насамперед правильно зрозуміти символічний засяг центрального образу в романі — образу Собору. Важливо розуміти, що собор не є символом якоїсь абстрактної краси, яка саме всею магічною силою може зробити людей кращими, благороднішими. Достоевський сказав колись, що "краса врятує світ", але це тільки красива фраза, не більше.

Старий учитель Хома Романович був кинутий

у конштабір за те, що так інтерпретував "заповіт Собору":

"Після зруйнування Січі в потьомкінські часи запорожці заснували монастир у плавнях, що належали одній з запорозьких паланок. Отам у плавнях постриглися в ченці, брали до рук замість шабель книги Святого Писання. Чорною жалобою ряс прикривались буйно-червоні шаровари лицарів Запорожжя. І вирішено було тоді на їхній сумовитій раді: збудуємо собор. Воздвигнемо, щоб піднісся в небо над цими плавнями, над степами, і буде незломлений дух наш жити в святій цій споруді, наша воля сяятиме в небі блиском недосяжних бань. Шаблю вибито з наших рук, але з серця не вибито дух волі й жадання краси. Наша непокора в цім витворі стане серед степів на віки..."

Собор уособлює творчі сили народу, його прагнення збудувати щось прекрасне й величне на всі віки, щоб воно було пам'ятником їхніх сердець і мислей. Цей собор стоїть як міст між різними епохами, в житті одного народу, як спадщина й заповіт предків своїм далеким правнукам. Заповіт того покоління українських людей, які на власному досвіді пізнали гіркоту поразки й тугу по незалежності. Лише на волі може квітнути та плодоносити душа народу.

Своїм нащадкам будівники собору говорять втіленим у камінь маніфестом, що вони, ці нащадки, не безбатченки, що в них є минуле, є предківщина, яку не можна безкарно ні забувати, ні зневажати. Ми можемо зберегтися як самобутній народ лише тоді, коли будемо цінити, берегти кращі традиції та культурні цінності, залишені нам попередніми поколіннями, які зберігали "собори" своїх душ у безупинній боротьбі з напасниками.

Той інтуїтивний зв'язок, що єднає кращих людей нашого часу, зачіплянців, з містерією Собору, підкреслює тривалість, безсмертність українського народу. Народ безсмертний, доки він не відмовляється від свого минулого, доки в його душі живе все краще, що виросло з його минулого.

У часи лихоліття, шукаючи душевних сил для боротьби за своє національне життя, народ звертає свої погляди в глиб своєї історії, черпає силу в пам'яті про свої минулі подвиги і звернення.

У романі О. Гончара минуле народу не вмерло, не загубилося. Воно владно співживе з теперішнім у серцях людей колишньої запорозької зброярні. Воно живе в душі старого Нечуйвітра, який зрікся свого поганого сина. Воно живе в серцях Баглая і Єльки та багатьох інших. Разом з козацьким степом, з Дніпром, з заводами, з усією Україною цей Собор творить одне органічне ціле. Доки стоїть цей Собор, не вмирає в душах людей голос їх волелюбних дідів. Тільки безбатченки, що зреклися минувшини, не чують заклику й перестороги Собору.

Цей Собор є уречевленим сподіванням на те, що прийде новий час, коли люди стануть ліпші, коли прокинеться в них голос совісті, і вони задумуються над тим, що саме потрібно для того, щоб жити краще. Прийдуть часи волі, добра, краси. І в цьому по-

лягає глибший сенс слів Хоми Романовича: "Бережіть собори своїх душ!"

Що робить цей заклик актуальним саме сьогодні? Адже немає зараз ні війни, ні масових ліквідацій; найгірші ексцеси сталінщини начебто залишилися вже позаду.

Але саме в цей час занадто багато розвелось на Україні "браконьєрів", руїників, безбатченків, безпринципових бюрократів, батькопродавців, різного роду фальшаків вроді того типа, який, прочитавши в клубі лекцію про ідеальне кохання, відразу ж після цієї лекції звернувся до Єльки з гидкою пропозицією. Саме зараз отруюється чисте повітря України, занеочищуються води Славуті-Дніпра, козацької ріки, творяться величезні смердючі болота в самому серці України, в душі народу.

І ще одне, про що старанно не згадує ніде письменник: зараз, як ніколи раніше, нависла над Україною чорна тінь денационалізації, нещадного походу Москви на українську мову — того, що зветься в соціологічній термінології "лінгвоцидом", "культуроцидом", "етноцидом" — убивством мови, культури, нації як самобутнього культурно-психологічного організму.

Утративши свою мову, народ утратить свою самобутність, своє минуле. А втративши своє минуле, він зречеться й свого майбутнього. І тоді українці стануть малоросами, "провансальцями", "ірляндцями". Бо хоч Ірландія й здобула політичну незалежність, але, втративши свою мову, в культурній сфері залишилася провінцією Англії.

* * *

Оберегти народ від денационалізації та від морального загнивання може тільки владний голос національної традиції, викристалізованої всім історичним буттям народу. Інакше кажучи, голос кращих наших предків.

Треба бути здатним чути голос народної традиції. Як ми вже знаємо, цей "голос Собору" може чути Микола Баглай. Ось він блукає по нічній Зачіплянці, збентежений якимись тривожними думками:

"Цієї ночі Баглая водило щось по Зачіплянці, мов сновиду... Біля кладовища опинився, серед забур'янених горбиків землі, над якими колись темними ночами нібито вставали фосфоричні силуети предків. Зараз не встають, а колись нібито вставали, лякали людей. Хто вони були, ті вставші? Запорожці з списками? Перші металурги? І чого вставалося їм — тісно лежати в землі? Чи підводило їх бажання на реальну прийдешність свою подивитись? Характерники нібито були між ними, ворожити, дивовижні люди. Візьме дрібку рідної землі під шапку в похід, і земля ця дає йому такі чари, що коли зійдеться з ворогом віч-на-віч, ворог його не бачить. Чує бусурманин, як козак сміється, як кінь його ірже, а самого козака не видно. Невидимий, як дух, а сміється.

Занедбано цвинтар, лише великодніми святами сходяться сюди якісь бабусі на поминки... Для них

ті, що лежать у землі, не тлін, не розкладена матерія, а наче якийсь підземельний шпиталь живих, відчувачих... Цілі династії тут поховано металургів, тих, що списи постачали на Січ та гаківниці. Ще й зараз дещо знаходять".

Ось Микола і його приятель, скептик Ромця Орлянченко, в задумі стоять коло собору, що його власті хочуть знести.

— Чи, може, так і треба? — вголос роздумує Ромця. — Може в наш час тільки такий і потрібен до всього підхід, грубо утилітарний... Скільки поколінь тут, як осінні листя, перегнано вітром часу... Отак і нас віджене, одвіє у безвість... Були такі, проіснували — і в небуття, безслідно...

— Ти гадаєш — вони безслідно? — поклав йому руку на плече Баглай. — Гадаєш, що в нас з тобою нічого й не залишилося від них?..

У розмові з іншим своїм приятелем Микола каже йому про Собор:

— Невже ти не почуваш, що в цьому гроні соборних бань живе горда, нев'яуча душа цього степену? Живе його задума-мрія, дух народу, його естетичний ідеал... Нас з тобою не буде, а дев'ятиглав цей стоятиме, повинен стояти!

— Якась є колективна свідомість у народу, — каже далі Микола, — повинна ж вона передаватися в майбутнє. Повинна в пам'яті прийдущих зберегтися? Дикі степи тут з білими кіньми були, дикі води Вовчої, темні хаші Скарбного кишіли звіром... Тільки крилаті дуби стояли над водою, як храми. І ось він прийшов, великий будівник, і своїм духом, своїм витвором оживив цей пустельний простір. Ті, що будували цей дев'ятиглавець, думали про вічність. Людині властиво прагнути вічності, знаходити в ній для себе мету й надхнення... Навряд чи взагалі є щось гідніше, як вдосконалювати свій дух, увічнювати себе в праці, в творіннях своїх.

— Ось ти все наголошуєш на гіршому, на отих "укліньностях", — каже Микола своєму приятелю, — що й мені відворотні, особливо коли їх одягають у сучасну одягу... Але ж було не тільки це. Були не тільки формули дрімучого холопства, було інше, від чого беремо свій родовід.

— "Я син народу, що вгору йде"?

— Не іронізуй, саме так.

— Ми найкращі?

— Не найкращі, але й не гірші за інших... Матері у спадок передають нам не чваньковитість, не пиху та захланність, а почуття честі, гідності, волелюбства — це ж чогось варто...

— Хай так, але який це має зв'язок з твоїм собором, з кременними пищалами Яворницького?

— Безпосередній. Не тільки пищалами дорогий мені той невтомний дідуган, бо не тільки ж пищали він викопував та оковиту; він видобував з небуття самий дух козацької республіки, затоптаної невігласами... А нам якраз і дорогий у ній отой дух вольності, патріотизму, що жив широко, весело, — за цим саме ми й зголодніли... Може, цього вітаміну тобі й самому бракує, козацький нашадку... Твій

пращур сокола бив на льоту, нежить не валила його з ніг. А мова яка була! Який дух у ній буйнував. “Я, пане кошовий, гордо своє ставлю, і веліте мене на сугуби порубати, коли від правди й від товариства відступлюсь...” Отаким стилем розмовляли колись твої хортицькі попередники. Криця в людях була! Ну, в нас вона, звичайно, теж є...

Я прошу читача пробачити мені ці довгі цитати, але вони потрібні, щоб не лишалося сумніву в тому, що в “Соборі” мова йде не про якісь абстрактні ідеали краси та чеснот, а про ідеали українські, зформовані довгими віками його культурної й політичної історії, історії боротьби за свою самобутність, за своє національне обличчя.

Чудовою постаттю Миколи Баглая письменник засвідчує свою віру в народ та стверджує його право бути самим собою, пильнувати своїх народних звичаїв, своєї культури, а значить і своєї мови, без якої не може бути національної культури.

Елька. Дівчина нібито з суперечними властивостями вдачі. Ось вона піддається темному імпульсові і в хвилину слабости допускається гріхопадіння. А потім знаходить у собі силу вирватися з колгоспу, де “нема чистих, нема правди, пропили всю, на самогон перегнали. Брехня кругом, слова пусті, кожен тільки для себе живе. Всі, як той бригадир з руками залізними, що таки домігся свого, зірвав вінок, брунтально потоптав вінок весняний...”

— Свободи хочу! — сміливо заявляє вона своєму начальству. — Вам тільки руки мої й потрібні. Ось вони потріскались від ваших благ... А в мене не тільки руки. В мене ще й душа є. Не всю випекли!

Отака ця Елька, правнучка козацька, “незаконно” проживаючи під тоталітарним режимом. “Незаконно”, бо занадто вона самостійна, горда високою людською гордістю, бо прагне й для себе щастя, маленького особистого щастя, якого не дає їй байдужий до неї режим.

Старий Лобода, якого прозвали Нечуйвітром. Сивий степовий Саваоф. Ось він сидить і слухає ліс. Дзвони козаччини йому гудуть. Дуби революції шумлять. Ночами тіні минувшини населяють ліс коло Скарбного, і з ним спілкується нічний рибалка. “Вусаті, трісталітні запорожці, буває, десь вогнище розведуть, лежать, люльки курять, консервні бляшанки знічев'я розглядають. Вуса погладжує котрийсь із курінчиків: “Що вони з цих бляшанок уживають? І які вони тут є, теперішні? Чи є лицарі серед них? Чи самі гречкосії? Не може ж так бути, щоб тільки лакизи та казенники, круті та трусії? Бо ж з усього найгіршого, що може бути в людини, це душа заяча, руша раба!”

Нечуйвітер добровільно взяв на себе охорону козацьких плавнів від різних веселих компаній жевжиків, що про них думає старий козарлюга: “Чому ви такі? Чому неповажні до людей, сумні, дражливі? Чому пісень не співаєте, а слухаєте тільки готові з отих коробок? Чому навіть сміх ваш не схожий на

той, яким сміялось козацтво? Жалко мені буває вас. Допомогти б вам, а як?

З серцем, охопленим почуттям щемкої ностальгії, старий Нечуйвітер знаходить розраду тільки в своїх любих плавнях, де так легко дихається й так плідно думається.

“Молоді допитуються, в чому щастя? Вимагають, як стипендії: щастя дайте! Якби ж можна було виловити його в ці ятері та подати вам... Здавалося знову Баглаєве товариство, біля чийого вогнища щойно сидів, — совісні люди! Такі стають лицарями праці та життя... Всі, хто буває на Скарбному, діляться для Нечуйвітра на майстрів і браконьєрів. “Той мурує, той руйнує...” До останніх причисляє й сина свого. Чому він такий? І як же воно вийшло так, що трудяга невсипущий та виховав браконьєра? Послухай його, все він робить ніби для кращого: собор треба знести, бо заважає збудувати ринок для трудящих... тумани — вони комарів розводять... На все в нього, нищителя, готове пояснення та ще яке! Чи це все неминуче в житті? Як на дерево — шашіль, на метал — корозія, на пшеницю — кукіль, може так насупроти майстра мусить бути і свій браконьєр? Невже всюди, де йде будівник, повинен іти невідлучно, як тінь, і руйнач? У голові ще самі треньки-бреньки, а він спішить мершій знести старе, розкорчувати, розчистити місце під якийсь невідомий об'єкт... Та все чомусь з корчуння починає... А кинеш у небуття батьківське, сину, то й власне життя безплідно впаде, заглухне в тебе ж біля ніг... Каліка той, хто не здатен предківщиною дорожити! Людині дано пам'ять, що сягає у віки, тому вона й людина...”

Є щось символічне в цьому засудженні батьком-робітником свого сина, партійного кар'єриста, який зрікся предківщини, зневажає те краще, що є в народі.

Умирає старий Нечуйвітер у своїх плавнях, у човні, і козацька його душа розчиняється в чистому повітрі над зоряним дніпровим плесом, у шумі вікових дубів, пливе над чудесним українським світом, над заводами з мальовничими берегами, над лиманами, над озерами, очеретами зарослими, над деревами, зламаними бурею, над степами, і еднається з душами його предків, що в цих місцях колись козакували...

**

Чи багато зараз в Україні таких Баглаїв, таких Ельок, таких Нечуйвітрів?

Трудно судити про це нам, не з нашої вини в Україні не сушим. Але ми знаємо, що твори великої літератури часто знаходили в суспільстві “нових людей” ще до того, як ці люди ставали значним соціальним фактором, ще тоді, коли вони були або тільки в потенції або в стадії свого постання. Згадаймо хоча б героїв сентиментальної і романтичної літератури, героїв Руссо й Байрона, згадаймо пушкінського Онегіна, лермонтовського Печоріна, грі-

боедовського Чацького, тургеневського Базарова й багатьох інших характерів, “завбачених” у різних літературах світу.

Недавні події в Україні показали, що Баглаї там є, і що вони часто йдуть далі від Гончарового героя. Логіка історії говорить, що число їх мусить зростати, і цього процесу вже не зупинять ніякі терористичні кампанії комуністичних органів помсти і нищення. Невпинно триває процес відчуження кращої української молоді від чужородного й антинародного режиму.

Микола Балгай — уособлення певної суспільної закономірності, відкритої чи в мистецьких образах показаної письменником. І Микола і Єлька являють собою уособлену антитезу, що виростає в надрах суспільства, яке називає себе комуністичним, а насправді є імперією, керованою партійною бюрократією — бюрократією тупою, бездарною, царством партійних Прішибеевих.

Талановитий літературний твір — це відкриття нового світу. Такий новий світ ми відкриваємо і в романі О. Гончара — незалежно від того, який намір він мав, починаючи писати свій твір. Історична, епохальна, об’єктивна значимість “Собору” полягає саме в показі нового типу молодих людей України.

Я не думаю, що партійні “пильняки” дадуть Гончарові в руки цю рецензію. Але, якщо вона й потрапить якимсь чином до нього, то я не сумніваюся, що він виступить з запереченням моєї інтерпретації його твору. І не тільки тому, що муситиме зробити це, як письменник-партієць, а й цілком щиро.

Я вже відзначив, що, судячи з усього, Гончар не мав наміру критикувати підвалини, устої радянської держави, політику партійних керівних органів, “генеральну лінію”. Він явно не розуміє того, що національні українські духові цінності і традиції, українська самобутність може зберегтися тільки тоді, коли Україна звільниться з удушливих обіймів комуністичної імперії. Гончар сподівається, що Україна може уникнути винародовлення й залишатися у складі імперії, контрольованої російськими великодержавними шовіністами. Давно вже спростована історією ілюзія...

Гончар старанно пов’язує свою концепцію України зі стереотипами комуністичної пропаганди, з тими її тезами, брехливістю яких уже давно показана всією практикою “партії і уряду”. Ці ноти в його романі звучать явно фальшиво.

Дізнавшись про те, що Перший секретар обкому партії зацікавився фільтром, що його конструює Баглай, Ромця Орлянченко говорить:

— Відрадий факт, звичайно, що на світі є такі позитивні секретарі; прогрес у наявності. Не кожен звернув би увагу на сумнівну ідею, виношену в умах двох зачіплянських диваків. А перед тим він навіть за собор заступився... Хороший секретар, товариш Дібровний, нічого не скажеш! Але мене інше цікавить: чому доля того ж собору, народного архі-

тектурного пам’ятника, повинна залежати від настрою, від персональної волі однієї особи, хай навіть і позитивної? Ви вважаєте це нормальним? Чи, може, це заслуговує того, щоб скомпонувати довжелезну анонімку в яке-небудь двадцять третє сторіччя? Як жили. Як у нас вирішувались такі справи... Добре ж, що виявився наш секретар не бурбоном, а, навпаки, цілком прогресивним, чулим, зворушливо хорошим... А якби трапився поганим?

Олекса-механік тернув себе по лисому черепу, потім посварився пальцем, весело бровою повів:

— Поганих секретарів не буває, зятя це собі. Зятя і більше не пашекуй на цю тему, якщо хочеш у туристські подорожі їздити!..

Ця “партійна містика” явно фальшива. Твердження принаймні наївне — після того, як на протязі чвертьсторіччя країною правив у ролі “Якнайпершого” кат народів Сталін, параноїк, садист, самозакоханий убивця мільйонів неповинних людей. А під ним тисячі “Перших” покійно творили його лудожерську, розбійницьку волю...

Оберегаючи себе від обвинувачень у “буржуазному націоналізмі”, Гончар вивів у своєму творі двох акліматизованих на Україні росіян, які теж протестують проти загрожуваної соборові “ліквідації”. Зрештою, нічого неймовірного в цьому немає.

Гончар, напевно, заперечуватиме мою інтерпретацію “Собору” та звужуватиме його ідейний засяг. Але це не змінить епохального для України значення його твору. Бо він написаний не тільки радянським партійним письменником, але й українцем. Цей факт пояснює разючі паралелізми між “Собором” і твором І. Багряного, письменником, який розумів, що московська комуністична імперія гостро ворожа національним інтересам українського народу.

В обох творах фігурують символічні образи Собору. Як і Максим Колот, позитивні герої Гончарового твору — вихідці з старих робітничих династій, з корінних шарів народу. Це люди з великою внутрішньою силою, з національною гордістю, з гострою відразою до всякого насильства й несправедливості, зі спокійною самоповагою, люди праці й творчості. Носії найкращих рис народного характеру.

Є в обох творах навіть однакові символічні епізоди. В обох, наприклад, народжуються діти в розпалі війни, під гуркіт бомб, серед будівель, що валляться у вогні й димі. Микола Баглай міг би бути сином Максима Колота.

Обидва письменники мріють і шукають хороших і сильних українських людей — носіїв національних традицій.

**

Крім соціальних і філософських проблем у романі О. Гончара є ще повість про кохання Миколи і Єльки. Ціотливе й поетичне кохання двох чистих молодих душ, духовим багатством своїх натур за-

страхованих від розтліваючого впливу зіпсутого суспільства. Це кохання змальоване письменником у ніжно-пастельних тонах, з ліричною силою, яка є основною властивістю Гончарового письменницького таланту.

Але є в письменника й гнівні, осудні слова на адресу “браконьєрів”, кар’єристів, безбатченків, руйнівників. Нарешті є в творі й поетичні картини рідної природи та старанно виписані портрети любих йому людей, любовна аналіза їх почуттів, їх переживань, їх думок.

Ніякі критичні аналізи не замінюють словесного живопису самого письменника:

“Сліпнучи від власної ніжності, Микола пригорнув, обійняв Єлку.

Чапля поблизу, розгонисто змахнувши крилами, злетіла над сонцем, над очеретами.

Стояли, завмерши в обіймах...

Будуть вам ще місячні ночі Скарбного, будуть ще вам сиві тумани й роси по пояс. Порадують русалковим плескотом на глибинах, заніміють волохатими тінями по кущах. І в спалахах далеких блискавиць ще побачите своє Скарбне, у сплесках неба голубих, невагомих, коли весь простір ними трепеще, і наелектризоване небо дихає грозово, і освітлюються до самих безодень ущелини хмар. Ітима гроза, і шумітимуть дерева, по-нічному високі і якісь розіп’яті, хрестаті...

Ще й ранки будуть гожі, післягрозові, коли нема вже химерностей ночі, волохатих тіней, нема спалахів, таємничости, видінь — тонконогі комари бігають по воді, вода корінь мие, і дівчина, приготувавшись до купання, стоятиме задумана між дубами на рідколіссі берега, і сонце молоде цілуватиме перса дівочі... Так буде: сонце хвилясте біжить по водах Скарбного, ледь торкнутих вранішнім рухом повітря, світляні зайчики, відбившись від води, перебігають по берегу, по голих корневищах, хвилями тіней і світла біжать по щасливих обличчях закоханих, по тугій карбованості гіллястих вікових дубів...”

Урочистим хоралом закінчується твір:

“Все собор бачив і бачить усе. Ярмарки вирували вкруг нього, яскраво гомоніли, бурунили, буйно сміялись червоним, сивіли шапками, саньми красувались у різьблених оздобах... Чи й так уже воно й вищезло все? Чи береже він у собі відгомін життя невмирущого, мигтіння списів запорозьких, різноголосося ярмаркового люду, жарти циганські, чвари пралосів, іржання коней, продано-ображених, лоскітний сміх шинкарок, нічні шепоти закоханих, зоряні обійми й зачаття?... Повен, повен всього. Темрявою ночі скутаний, зірок дістає шоломами своїх бань круглолобих. А сталь у печах клекоче, і, коли плавку дають, шлак за Дніпром виливають, усе небо виповнюється загравною повинню, так що верхечки садків висвічуються карбовано, видні до кожного листочка — в такий час од світла заводів враз вирине з темряви ночі й собор. І доки багряніє, дихає небо по всьому Подніпров’ю, стоїть серед заводського

селища весь освітлений, парусно повний і чистий, як тоді, у минувшині, коли вперше тут виник, вичарувався з душі своїх мудрих і дужих майстрів”.

Письменник не вдається в сфері художнього слова до шукання якихось особливих форм виразу, до якоїсь нової образности. Його поетика лежить у сфері традиційної манери. Його фрази співають гоголівськими інтонаціями. Але в межах літературної традиції він здатен знаходити слова й фарби, що доходять до серця читача і наповнюють його то гнівом і відразою, то світлими, ясними емоціями.

Лексика “Собору” варта окремої статті. У межах цієї рецензії я можу тільки побіжно відзначити пильну працю О. Гончара над своєю мовою.

Його словник міниться всіми кольорами барвистої народної лексики. Письменник любить рідкісні слова й сміливо вводить їх в авторську мову свого роману — такі, напр., як “призахідне сонце”, “увсібіч”, “у розповні літа”, “гонивітер” і т. д.

Разом з тим знаходимо в словесній тканині твору й гарні західноукраїнські форми, як “здивлений”, “заслуханий”, “пофарбований червоно”. Багато в творі і такої лексики, про яку трудно сказати, чи це авторові новотвори, чи слова, вже запроваджені в нашу мову іншими письменниками. Маю на увазі такі слова, як “цікавець”, “фальшак”, “розва-жальник”, “кінецьсвітній”, “тайнощі”, “неремство”, “буйнує сила життя”, “придбавач”, “жагливий”, “відставник” (людина у відставці), “замикатися в приватну”, “іти в інтим” тощо.

Шкода, що подекуди ми надibuємо в мові Гончара й непотрібні росіянізми: “холостяк”, “чучело”, “гребець”, “нрави”, “ласкати”, “собоутильник”, “відмінили” (скасували), “четвірка, восьмірка”. Дивує те, що письменник говорить про православну “месу”, послідовно називає Богоматір Мадонною.

**

Твір О. Гончара не вільний від деяких недоліків (крім численних уклонів у сторону партії та режиму) наша національна традиція не обмежується лише козаччиною. Образ Миколи Баглая вийшов у своїй беззаперечній ідеальності дещо схематичним. Єлка значно живіша від нього.

Формування характерів не показано як процес, обумовлений соціальними умовами. Персонажі різко діляться на позитивних і негативних. Ті й інші є такими (а не стали такими) тільки тому, що такими народилися. Це відгонить певним “механічним” біологізмом. Тому в творі слабкі елементи соціологічного дослідження.

Але чи міг радянський письменник показати, що негативні типи породжені потворностями політичної обстановки в країні, а позитивні характери формуються в боротьбі з цими потворностями, у запереченні самої суті режиму...

Значення “Собору”, як проблемно-соціального роману, значно переважає деякі, зрештою, цілковиті

то природні й неминучі недотягнення цього твору.

Абсолютна лояльність автора і його персонажів партії й режимові, однак, не врятували його від гострих атак з боку пильнувачів офіційної ідеології. Надто тяжкі питання ставлять їм герої роману, а відповіді на ці питання в них немає. І тому, замість відповідей, вони волюють реагувати на ці питання лайкою та погрозами. Які ж саме обвинувачення вони кидають авторові “Собору”?

Пара лакуз, М. Юрчук і Ф. Лебеденко, кричать, що О. Гончар “опинився в емоціональному полоні деяких сторін життя, не завжди зосереджуючись на найголовнішому, або й просто фіксує ти чи інші життєві незугарності”, що “похмуро сприймаючи довколишню дійсність, герої його роману настирливо формулюють його підтекст про якусь невлаштованість нашого життя, розгул кар’єризму, своєкорисливості, бездушності в суспільстві”. М. Шамота ганить письменника за те, що він “найбільше дбає про те, щоб показати грубу прозу, одноманітну буденність життя, виснажливість праці в селі і в місті”. “Надто вже згущує письменник сірі фарби”. “Зображує людей, як заржлі виснажених, натомлених мучеників” — скаржиться ще один з “пильняків” у “Робітничій газеті”.

Названа вище “бригада” критиків обвинувачує письменника в тому, що він “свідомо” протиставляє керівників загальної масі трудівників, що він “кинув тінь на багатьох чесних організаторів і вожаків мас”.

Одним словом, як посмів письменник говорити правду про радянське життя, критикувати партійних “керівників” та “вожаків”!..

Дуже не подобається “критикам”, що “багато місця в “Соборі” приділено козаччині, що герії твору часто звертаються до неї, безоглядно захоплюються нею”.

Звертається до минувшини, ідеалізувати її, встановлювати історичні традиції в комуністичній імперії дозволено тільки росіянам, предки яких цю імперію кували. А українцям дозволено позитивно згадувати тільки ті періоди історії України, які пов’язані із славнозвісним “возз’єднанням”...

“Хоча в “Соборі” порушується ряд проблем, що хвилюють читачів, але письменникові не вдалося розкрити їх глибоко, з партійних позицій” — грізно виголошують у “Робітничій газеті”. “Не збагнеш, з яких позицій автор захищає собор — чи то з позицій людини, заклопотаної збереженням пам’яток старовини, чи з позицій ідеалізації минулого”. Он як...

Дуже дратує “критиків” те, що дійові особи роману роблять “непродумані висловлювання”. “Герої роману часто говорять про свободу духу, про дух незалежності й непокори. Баглай каже, що мистецтво — це, може, єдине пристановище свободи. Єлька впевнена, що свобода — це любов”. Дійсно, з погляду комуністичних церберів усі ці висловлювання дуже “непродумані”...

“Критична бригада” надзвичайно розлючена

тим, що в уста Володьки Лободи вкладається судження, яке “за відвертим задумом автора мало б присоромити можливих майбутніх критиків його роману: “Про соцреалізм не дуже щось говорять, більше про гуманізм... Вічні питання їм подавай, вічні істини. Їм би оцей собор — стояли б і вік на нього молились... Хлібом їх не годуй, тільки дай їм тієї козаччини... І молодші їхні теж у такому ж дусі жмуть”.

Справді, “Собор” своїм гуманізмом виламується з рамок соцреалізму, не вміщається в його прокрустовому ложі, бо написаний він не для того, щоб підфарбувати, прикрасити потворності комуністичної дійсності. Соцреалізм вимагає брехні.

Особливо дошкуляє “критикам” те, що з цього твору можуть довідатися правду люди за кордонами тоталітарної імперії. “Наші вороги з імперіялістичного табору намагаються вхопитися за будь-які прояви ідейної невизначеності, бодай в окремих творах... Тим більше, що модні на Заході теорії деполітизації мистецтва чи незалежності його від суспільного життя подекуди побутують і в нас, зокрема серед частини творчої молоді... На жаль, герої роману часто надто однобоко судять про покликання мистецтва, не дуже задумуються над далекосяжними висновками”.

Так ось де заритий собака! Творча молодь має зухвалість мислити самостійно! А це в СРСР найбільший ідеологічний гріх, пряма “контреволюція”... Комуністичній російській імперії менш за все потрібна самостійно мисляча українська молода інтелігенція.

Недавно репресований Валентин Мороз у своєму “Репортажі з заповідника імені Берії” пише:

“Точка зору кожного деспота, яку він хоче навіязати всім у вигляді істини, є такою ж індивідуальною, як і всі, і має права зовсім не більші, як кожна інша. Отже збереження такого порядку, коли всі точки зору мусять поміщатися у прокрустове ложе “істини”, проголошеної великим далай-ламою, потрібне не суспільству, а самому далай-ламі, для якого розвиток означає загибель”.

“Як утвердити деспотизм кам’яного віку в душі українця, який уже в Середні віки обирав кошового і сам міг стати кошовим, який породив філософію Сковороди — гімн людській особистості?.. Як примусити сучасного художника, для якого капрал-деспот є просто неповноцінною істотою, виконувати танець з бойовою сокирою перед його тронном?”

“...Думку не зловиш і не посадиш за ґрати. Який жах: думка, навіть насильно вкладає в людську голову, не лежить там як елемент в електронній машині, а росте, розвивається (часом у напрямі протилежному від запрограмованого), і встановити контроль над цим процесом не може ніяка апаратура... Звідси — тотальна боротьба не тільки проти інакомислящих (про них нема й мови), але й проти самомислящих. Під час арешту в мене забрали вірш Драча “Казка про крила”. Я спитав: “У чому справа?”

Вірш надрукований, тай самого автора вже перестали лаяти за випрані штани й раптом почали хвалити. Мені пояснили: ні проти вірша, ні проти автора заперечень немає, але вірш надрукований на машинці, з чітєсь власної ініціативи. І цей невідомий хтось поширював його також з власної ініціативи. В цьому найбільший гріх: людина самостійно породжує думки, а не бере готовими. Можна робити все, але тільки тоді, коли назаказано...

“Як же спинити вічний саморух думки у випадку, коли вона лишилася живою, пройшовши всі етапи стандартизації і стерилізації? Є ще один, останній засіб — заморозити її. Заморозити крижаним жахом... Деспотія починає своє літочислення з того часу, коли людина перестає сприймати насильство над собою як зло і починає усвідомлювати його як нормальний стан речей. Виросло покоління людей зі страху, і на руїнах особистості здійнялась Імперія гвинтиків... Гвинтик вийде з тюрми і відразу напише, що він там не сидів, ще й назве брехуном того, хто вимагав його звільнення (як це зробив Остап Вишня)...”

У своєму творі Олесь Гончар не написав ні одного слова хоч скільки-небудь ворожого партії і режимові. І все таки він “зогрішив” перед ними. Зо-

грішив тим, що самостійно почав думати над тими /речами, думи, над якими можуть бути небезпечні для авторитету партії. Єдине, чого партія хоче від Гончара — це того, щоб він писав сентиментально-ідилічно-романтичні повістиська про мудрість і батьківське піклування великої партії Прішибеевих і бюрократів та не торкався “неприємних” тем.

Не зважаючи на галас таких ідеологічних євнухів, як Шамота, Юрчук, Лебеденко тощо, твір О. Гончара залишиться в нашій літературі як пам’ятник того часу, коли в народі виникла потреба самостійно обдумати свою добу, її людей, її проблеми та відповісти на певні питання, зв’язані з майбутньою долею України.

Прийдешні покоління українських людей, як і ми, читаючи “Собор”, відсіють у ньому все наносне та збережуть його в своїй скарбниці, як твір дійсно народної літератури, бо, як казав колись Лев Толстой в одній із своїх промов:

“Література народу є повна, всестороння свідомість його, в якій однаково повинні відобразитися як народна любов до добра й правди, так і народне розуміння краси за певної епохи розвитку”. Без такої літератури не може обійтися ні один народ, який має снагу й творчий дух, силу й волю жити.

Богдан БОЙЧУК

Про звільнення творчого таланту і відкриті листи

Спершу про звільнення

Почну з особистої “історії”. Моє друге народження (“Час болю”) відбулося в дуже сувору погоду: суцільну дощовицю роздерло навіть два громи: один, могутній, проф. Володимира Державина, другий, слабший, Бориса Олександрова (“Нічого іншого, крім огиди, ця вкрай неестетична творчість не викликає”). І це була добра погода. Вона не дозволила мені піти дешевими шляхами. А моєю відповіддю — далеко пізніше — була збірка “Вірші для Мехіко”. І я також завжди хотів простягнути тим людям руку.

Жалко тільки, що “Відкритий лист до Ігоря Качуровського (“Нові Дні”, ч. 220) став причиною цих роздумів. Я, звичайно, на такі речі, як цей лист, не реагую, але тут є декілька фундаментальних проблем, які варто заторкнути. У 220-му числі “Нових Днів”, на сторінці сьомій, Борис Олександрів пише, що я звернувся до нього за віршами для антології, яких він пише по десятку на день. “Таких віршів, — пише він, — у мене не було. Але я сів і написав десяток”. Це неправда. Було ось як: завітав раз до Нью-Йорку Вольфрам Бурггардт (з яким я тоді ще був мало знайомий) і в розмовах про українську поезію, які в нас часто бувають, він захоплено згадав про дуже цікаву творчу фантазію

Бориса Олександрова. Я щиро здивувався. Він пояснив тоді, що Б. Олександрів пише для себе пародії на нашу творчість, які говорять про справжній талант, прикиданий всякими лантухами минулого. Я взяв у нього адресу Бориса Олександрова й написав. Це було оте простягнення руки. Нехай Борис Олександрів вибачає за такий людський жест; як оправдання можу хіба сказати, що в мене таке часто не буває. У листі я зазначив, що я свідомий того, що це пародії на нас, і попросив послати прочитати (не для антології, про антологію я писав далеко пізніше, можу потвердити фотостатом листів).

Борис послав мені ці поезії (лист 13. X. 1963), теж щиро зазначивши, що він до цього ставиться несерйозно. Його згадка про моє суцільне захоплення — неправдива. Мені подобалась його метафора, мені теж подобалось його музичне відчуття. Я вкрай був невдоволений його композицією. Не було ні одного вірша, бездоганного під оглядом композиції. Олександрів прямо не збагнув суті композиції всього поетичного твору. У традиційному вірші це рятуює трохи регулярна строфіка і ритм. Зробивши багато позначень і порад, я послав копії цих поезій Борисові, порядком творчої виміни думок (я органічно не люблю ставати в позу “вчителя”). Борис Олександрів попрацював над ними і послав мені пе-

перероблені вірші назад. Я запропонував помістити кращі з них в "Сучасності". Мене не цікавить, чи Олександрів переробляв їх "серйозно", чи несерйозно, бо всяка поезія повинна мати елементи гри. Трагедія нашої поезії якраз в тому, що люди пишуть вірші майже з тваринною серйозністю (включно зі мною). Але я одного певний — у творчому доробку Олександрова (не в загальному масштабі), ці його несерйозні вірші — це те найкраще, що він написав. Говорю це з повною відповідальністю. Ось рядки Ігоря Качуровського, над якими "плачеться" Б. Олександрів (бо їх відкинула "Сучасність"), написані не строфою: "Ти кажеш: масохізм. Як можеш ти подумати, що я люблю страждання, мій рабський труд, ганебне існування і нерозривне коло самоти?" Тут треба дуже великої фантазії, щоб прийняти ці рядки за поезію (такий спосіб подавання строф — дуже добрий, щоб унаглядити присутність чи відсутність поезії). А ось рядки самого Олександрова, від яких він відмовляється:

"...голосять хмари, опустивши в жалобі коси. Опадає на землю полуда сліз". Щоб тут не побачити поезії — треба бути, вибачте, Качуровським. Містифікацій не було. Був творчий експеримент, який багато дечого відкрив мені в психології творчості. Для мене дуже корисний експеримент, для Бориса Олександрова, виглядає, ні. Я тут наглядно побачив, як псевдо-зобов'язання перед минулим, як псевдо-дружба може задушити поета в людині, може навіть розмазати людську подобу в людині, бо чим пояснити, що Олександрів на сьомій сторінці пише: "Певна річ, змісту в них не було ніякого — я навмисне пильнував, щоб вони були цілковито беззмістовні..." А на восьмій сторінці пише про ті ж поезії: "...усі вони змістовно проглядні й не позбавлені поетичної образности". Я з цим останнім цілком згодний! Але де людина? Мушу теж стати в оборону Бориса Олександрова: І. Качуровський закидає йому, що він грішив душею, пишуци модерно, щоб пробити собі шлях до "Сучасности". Це неправда. Олександрів ніколи не посилав матеріалів до "Сучасности" через мене. І перед тим, і після того, він надсилав свої вірші п. Кошелівцеві, який оцінював їхню вартість і містив чи не містив (я нічого про це не знаю; п. Кошелівець нічого не знав про наш експеримент). Олександрів послав мені для "Сучасности" єдиного вірша за всі ці роки: "Про форму, зміст і людське серце" (лист 18. І. 1965), якого я, звичайно, до журналу не послав. Отож, звільнення творчого таланту — дуже складна психічна проблема. Неперевілені лаштунки минулого, зайве загравання перед читачем (вірші ж можна читати й деревам, як казав Т. Осьмачка!), навіть дружба (але яка то дружба, коли той друг попадає в гістерію, як його колега виростає на голову вище нього) — можуть його назавжди тримати десь на дні свідомості.

Мимоходом заторкнув ще три питання, які справді периферійні, але про які Олександрів чо-

мусь говорить у листі. Він каже, що "з віршованими потугами нью-йоркської групи публікуються (в "Сучасності" — Б. Б.) твори справді видатних поетів України... Мовляв: рівноядна поезія". У поезії ніяких різнорядностей нема! В чисто егоцентричному пляні бувають тільки надрядності. "Визнання модерністів у Києві" мене теж цілком не цікавить. Я в тому напрямку ніколи ніяких жестів не робив: не влаштував вечорів, не говорив промов. Якщо жести самого Олександрова в тому напрямі не мали резонансу, то це хіба не наша вина. Будьмо чесні. Теж не хвилює мене "виразність політичного профілю" в поетів. Важне, щоб поезія була добра, а політичні гримаси буде кому робити.

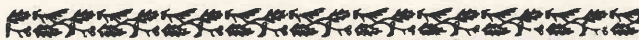
Тепер про відкриті листи

Я ще бачу глузд відкритих листів у Радянському Союзі. Вони виконують часто дуже серйозну функцію для органів безпеки. Яку функцію можуть вони виконувати тут? Можна дискутувати, можна і треба аналізувати. Але як у нас дискутують? Ось один з багатьох прикладів: "Звертаючись до мене в справі антології української еміграційної поезії (яку він готував, але яка ніколи так і не вийшла в світ — очевидно нью-йоркська група вирішила, що їх "Нові поезії" — то і є щорічні антології еміграційної поезії і ніяких інших не треба).

Не гнівайтесь, Борисе, — не звучить це для Вас дешево? Антологію готував не я, а Богдан Рубчак зі мною, праця в цих обставинах була дуже трудна, матеріал багатий, — тож наша антологія виросла з однотомової на двотомову. Перший том уже три місяці лежить у друкарні "Логос" у Мюнхені. Другий піде до друкарні за декілька тижнів. Ви б повинні знати, що ми вміємо кінчати діло. Яка тоді функція цієї злоби відкритих листів? Не вина Нью-Йоркської Групи, що Ваша втрачена генерація не формувала літературного процесу. Ніхто нікого в літературу силою не впахє (приклад: 70% членів Спілки Письменників України впахли тільки в відділ державної пропаганди), ніхто нікого з літератури не впахє (про що свідчить безглуздя реабілітацій). Також Нью-Йоркській Групі роблять завелику честь, приписуючи їй усі злочини модернізму. Український модернізм достойно формували в останніх десятиліттях такі поети як Василь Барка, Вадим Лесич, Олег Зуєвський. Скільки ми додали — заскоро ще оцінювати. Треба віддати честь, кому вона належить. Але кому шкодять такі листи? Еміграційна поезія в майбутніх десятиліттях буде такою, як нам і генерації, що приходить за нами (вона дуже цікава!), вдається створити. Над цим не варто навіть дискутувати, це зумовлене фізичним буттям людини. І характер цієї поезії теж безсумнівний. Добре це, чи погано — інше питання. Я думаю, що погано. Бо, не мавши традиційного проти-полюса, ця поезія буде шквильгати на одній нозі. Єдина надія, що такий проти-полюс заіснує в Україні. Але останні події

дискримінації проти української культури ставлять і цю надію під знак питання.

На закінчення заторкну ще один біль. Нам закидають, що ми не шануємо старших колег, що викидаємо їх з літератури (таке навіть неможливе) тільки за їх вік, що не розуміємо і не визнаємо традиційних форм і т. д. Прикро таке чути. Ще прикріше на такі речі відповідати. Мені будуть закидати, що я підпираюся великими іменами, але іншого виходу не маю. Факти є факти. Наше тепле відношення до покійного Тодося Осьмачки — відоме: покійний Євген Маланюк чи не з єдиною нашою групою стрічався і дружив понад десять років (зовсім не погоджуючись з нами в естетиці), ми навіть видали йому одну збірку з нашими дефіцитними фінансами, робимо заходи, щоб появилася остання його збірка у видавництві "Сучасність"; про великого поета Олексу Стефановича забула вся цнотлива еміграція, аж Богдан Рубчак почав бити на сполох, аж Богдан Бойчук сів на літак і поїхав до Баффало, щоб відвідати поета, поки врешті Бурггардт не завітав до нього. Щоб людина хоч знала, що хтось добрих поетів шанує й потребує; живе в повному забутті добра поетка Оксана Лятуринська, яку добродій Качуровський преспокійно зневажає, але є диваки з Нью-Йоркської Групи, які чомусь не забувають і пишуть. Теж згадана антологія містить сімдесят (не сім) поетів. Я хочу тут сказати, що такі нарікання — це своєрідна компенсація. Люди бояться усвідомити і сказати собі правду: що доброї творчості не можна не шанувати. І тут треба шукати причин позитивного чи негативного відношення між генераціями.

**ХОЧЕТЕ КУПИТИ АБО ПРОДАТИ
готель,**

фарму,

дім,

підприємство,

ТО

звертайтеся з повним довір'ям

ДО

УКРАЇНСЬКОЇ ФІРМИ

W. WALTER HRYNYK

REAL ESTATE BROCKER

726 QUEEN ST. W., TORONTO 3, ONTARIO

Телефони:

контора: 363-5316 і 363-5317,

мешкання: 364-3846

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх клас українських шкіл на еміграції:

1. Л. Дєполович

БУКВАР

Десяте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.50.

2. Петро Волиняк

БАРВІНОК

Читанка для 2-ої класи

П'яте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.25 дол.

3. Петро Волиняк

КИЇВ

Читанка для 3-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.40 дол.

4. Петро Волиняк

ЛАНИ

Читанка для 4-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.40 дол.

5. Петро Волиняк

ДНІПРО

Видання друге

Підручник з історії української літератури
і хрестоматія.

Єдиний на еміграції підручник такого типу.

Книжка ілюстрована.

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.,
в Англії — 15 шіл., в Австралії — 1.80.

6. Дмитро Кислиця

**ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
(Фонетика й морфологія).**

Видання п'яте.

Підручник пристосований до українських
еміграційних шкіл (багато прикладів і завдань).

Сьогодні — це єдиний підручник
з української мови на еміграції.

Ціна: у Канаді і США — 1.70 дол.,
в Англії — 12 шіл., в Австралії — 1.60.

7. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (синтакса)

Друге видання.

Ціна: у Канаді і США — 1.70 дол.,
в Англії — 12 шіл., в Австралії — 1.60.

8. Петро Волиняк

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Друге видання.

У книжці багато ілюстрацій, карт тощо.

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.,
в Англії — 18 шіл., в Австралії — 1.80 дол.

Замовляти в "Нових Днях". Школам і книгарням
та церковним грєсалам — знижка.

ПЕРЕД ЛИЦЕМ ДІЙНОСТІ

(Закінчення з попереднього числа)

Ось Єлька, побувавши в козацькому музеї, “надивилася тієї козаччини, вийшла з таким відчуттям, ніби в чомусь багатшою стала”. Студент Микола Баглай запально говорить про “дух козацької республіки”, затоптаної невігласами та вульгаризаторами, які й про Марксову оцінку забули”. Занадто вже абстрагуючись від конкретно-історичної оцінки козаччини, Микола продовжує: “А нам якраз і дорогий у ній отой дух вільності, патріотизму, що жив широко, весело, — за цим якраз ми і зголодніли...” М’яко кажучи, дивна сентенція!

Ми не збираємося вдаватися до аналізу і характеристики далекої козацької минувшини, але принагідно зауважимо, що історія її була складна і не завжди така вже й “весела”, що діяла в ній не однорідна патріотична маса, а різні соціальні сили.

Проте, можливо, в даному разі просто далася ознаки переваги героїв “Собору” віддавати в чомусь перевагу дню вчорашньому перед днем нинішнім. Ось так, наприклад, як виходить з міркувань Ягора Катратого: “Де ваша мудрість? Наші печі хай курили, але ж по-божому, а після вашого кисневого дуття вдвічі більше кушпелити стали... Ваші це все, ваші вдосконалення... Димів більшає, Дніпро брудните, від гуркоту машин глухнете!..”

Як не дивно, але героїв твору ми впізнаємо переважно з їх балачок, а не з конкретних трудових справ і вчинків. Споглядаючи “бастіони індустрії” з приміської напівселянської Зачіплянки, вони бачать доволі щире життя здебільшого таким, у якому “мало комфорту, а шлунків хоячих багато”. Їх гнітять “пріснота життя, одноманіття буднів”, а сучасність у її конкретних проявах видається в окремі моменти “суворою казармою”, де люди “пострижені під одну гребінку”, де панує грубий утилітарний підхід до всього, “царство стандарту”, де “нема чистих, нема правди, пропили всю, на самогони перегналі”. Не випадково Микола Баглай заявляє: “Чи не єдиний з культурів, який чогось вартий в наш час сумнівів і невизначеності, — культ здорового античного тіла... Що на цій грішній землі людині ще залишається, крім усмішки неба та ласки сонця?”

Хоч належать ці фрази різним персонажам і висловлені за різних обставин, вони в якійсь мірі відтворюють весь фон роману.

Досить дивним постає із сторінок “Собору” робітництво, життя якого подається з позицій околичного споглядання. Читач жодного разу так по суті й не запрошується у гущу трудового колективу, в цех чи бригаду, проте йому занадто настирливо нав’язується думка про виснажливість трудових буднів.

Ось умови праці Віруньки: “На вічних протягах, в ядучій пилюці, у скреготах заліза — таке там її життя в чорній, літаючій над пеклом шихтового дво-

ру кабіні...” “Очі червоні від пилюки, голос хрипкий від простуди, взимку на шихтовім дворі собачий холод...” А Єлька бачить “людей, до виснаги зморених, спалих з лица, ніби вичавлених. Заводські дівчата, їдучи зі зміни, пісень не співають, як там, у степу, коли повертаються з поля...”

Симфонія праці, труд, який переростає у красу, усе це, що завжди приваблювало у творах О. Гончара, нині відступило на задній плян. Натомість на поверхню виплила холодна байдужість до людей, на яких дивляться, “як на сировину, як на руду”, з якої мають “будь-що болванку виплавити”, “зробити людину-цеглу”, “податливий, злидений духом будівельний матеріал”. Керівників підприємств, як це думає Микола Баглай, понад усе турбує одна нав’язлива ідея: “Догнати запорожців, перегнати “Азовсталь”, доповісти, відрепортувати — в цьому змісл мого буття!..”

Для чого потрібно авторові свідомо протиставляти керівників загальній масі трудівників? Герої “Собору” надто щедри на часом безпричинні уїдливі іронії на адресу будь-яких представників “керівних інстанцій”. Олекса — механік, приміром, так характеризує директора радгоспу, Героя Соціалістичної Праці, тільки тому, що той не відшмагував на першу вимогу кусень земельної площі для спорудження відстійників: “Ніколи не думав, що стільки в нас крутіїв, та ще крутіїв такої високої кваліфікації!..”

Микола Баглай розповідає Єльці про випадок, коли біля заводу пробилось джерело: “Адміністрація заводу з переляку, чи що, — сто мішків піску та жужелиці туди... Забили джерело, не стало води... А дураки zostались”. В розмові зі своїм другом Геннадієм Микола уявляє себе катапультираним у далеке майбуття і не вірить, що був “сучасником бюрократичних рептилій, земноводних плазунів кар’єризму, браконьєрів усяких”.

Летів Іван Баглай в Індію і змерз на аеродромі, бо “із зимових речей начальство порадило нічого не брати”. А коли перелітали кордон, то з полегкістю подумав: “До побачення й вам, бюрократи, не скоро з вами тепер зустрінемось... Летимо туди, де вас не буде...”

І ці думки лишаються якось байдуже викинутими на папір, не спростованими бодай ким-небудь з інших героїв.

Важко повірити, щоб серйозний письменник поділяв усі ці погляди своїх персонажів. Але, як би там не було, певний вододіл між керівниками і рядовими трудівниками все ж проліг у “Соборі”. Ненароком кинуті тінь на багатьох чесних організаторів і вожаків м’с, чия невтомна, важка і відповідальна праця гідна найвищої похвали.

Соціалізм забезпечив демократію для трудящих, фактичну участь народу в управлінні справами суспільства. І тому робити з цього приводу якісь нерозумні натяки просто дивно.

Звичайно, не можна припустити, що О. Гончар хотів відійти від реалістичних позицій (саме він на

них, реалістичні позиції, став!—Ред.). Однак словесні поєдинки героїв, якими густо насичений роман, все ж затінили авторську точку зору щодо тих чи інших явищ і фактів. Звідси і згущення фарб, і певне ковзання по поверхні, коли мова йде про недоліки та їх причини. А це вже не що інше, як суб'єктивістський підхід до змалювання нашої дійсності. Бо, як говорив О. М. Горький, “в основі своєї мистецтво є боротьба за або проти, байдужого мистецтва — нема й не може бути, бо людина не фотографічний апарат, вона не “фіксує” дійсність, а стверджує або змінює її, руйнує”. (Твори, том 16, стор. 551).

Правильно оцінити будь-який художній твір, визначити його громадську значимість, “настроєність” на пульс часу можна лише за умови конкретно-історичного підходу, що передбачає аналіз обставин, у яких він створюється і виходить у світ. Нині обставини досить складні. Іде гостра ідеологічна боротьба. Наші вороги з імперіалістичного табору намагаються вхопитися за будь-які прояви ідейної невизначеності бодай в окремих творах. Усе це вимагає від митців підвищення їх партійної відповідальності за свою працю. Тим більше, що модні на заході теорійки деполітизації мистецтва чи незалежності його від суспільного життя подекуди побутують і в нас, зокрема серед частини творчої молоді.

На жаль, герої роману “Собор” часом надто односторонньо судять про покликання мистецтва, не дуже задумуються над далекосяжними висновками.

Наділений авторською прихильністю Микола Баглай заявляє: “Мистецтво в наш час притягає найшляхетніших. Мистецтво, Вірунько, це, можливо, останнє пристановище свободи...”

Або, наприклад, в уста блазня Володимира Лободи вкладається судження, що, очевидно, мало б, уже за відвертим задумом автора, “присоромити” можливих майбутніх критиків його роману: “Про соцреалізм не дуже щось, більше про гуманізм... Вічні питання їм подавай, вічні істини. Їм би оце собор — стояли б і вік на нього молились... Хлібом їх не годуй, тільки дай їм тієї козаччини!.. І молодші їхні теж у такому ж дусі жмуть”.

Можна лише дивуватися, що майже ніхто з літературних критиків, пишучи про роман, не вказав відверто авторові на його ідейні і художні прорахунки. Більше того, деякі критики навіть явні недоліки книги прагнуть видати за творчі знахідки. Акцентуючи увагу на окремих “гострих” місцях твору, висмикуючи з тексту інколи другорядні моменти, вони похапцем взяли вклатати в голову читача своє, часом дуже тенденційне бачення змальованих подій. Роман похапливо оголосили вершиною всієї нашої прози. Такі захвалювальні рецензії були опубліковані на сторінках “Робітничої газети”, “Сільських вістей”, “Літературної газети”.

Та чи не найбільш одчайдушно підносить “Собор” органи Спілки письменників України — газета “Літературна Україна”. Журнал, де було видруковано роман, ще навіть не надійшов до читачів, а в “Літературній Україні” вже виступила з рецензією на твір

заступник головного редактора газети М. Малиновська.

Але цього редакції вдалося замало. Поспішаючи навздогін першій запопадливій оцінці, “Літературна Україна” опублікувала ще одну статтю, на цей раз уже відповідального секретаря газети О. Лупія “Собори душ людських”, в якій, зокрема, говориться:

“1968 рік почався із “Собору”. Сьогодні в нашій літературі свято... Такого дня вичікували довго і кожен хоче побувати на святі. Тисячі знайомляться із “Собором”. Не одного навчить і виховає він, не одному поверне приспану мужність...”

Більш ніж дивно поводить себе і редакція журналу “Вітчизна”. Як відомо, “Собор” вперше було опубліковано саме в цьому журналі. Здавалось, редакції слід було б почекати читацької оцінки твору і своєї роботи. Проте місячник, попираючи норми журнальної практики, надрукував у четвертому номері панегіричну рецензію на “Собор” В. Іванисенка.

Не вдаючись до аналізу опублікованих рецензій, скажемо, що не всі вони позначені елементарною вимогливістю авторів, передусім, до своєї творчости. Не лише смішно, а й обурливо, приміром, читати, як В. П'янов “філософствує” про якесь “українофільство” зачіплянського демагога-висування, як О. Лупій безапеляційно твердить: “Зрештою, справа не в Лободі (таких, справді, немало), не в конкретному соборі (десятки пам'яток культури нашого народу зруйновано за останні роки), зрештою, не в Скарбному... Мовиться про свідомість всього народу, мовиться про окрему людину. Який же це жах, коли душу оповила байдужість, а натомість з'явилась темність!”

Звичайно, таке “трактування” твору не сприяє його об'єктивному розгляду. Наче у відповідь на звеличально-елейні вигуки літературних критиків у ряді обласних газет опубліковані дуже різкі, негативні рецензії на “Собор”. Якщо не можна погодитись з образливим, лайливим тоном, який допущений в деяких з них, то критична гострота цих рецензій цілком зрозуміла і виправдана.

Ми знаємо О. Гончара як автора знаменитих “Прапороносців”, “Таврії” і “Тронки”, багатьох інших творів, як вимогливого митця, котрий принципово, по-партійному ставиться до творчости. У своєму романі “Собор” він прагне пристрасно воювати проти байдужости, черствости, бюрократизму, індиферентности, які ще завдають немало зла суспільству. Проте не можна не сказати, що в багатьох місцях твору О. Гончар відступив від правди життя, затьмарив своє мистецьке полотно надто похмурими тонами, переповнив його другорядними, наносними, нетиповими деталями, які значною мірою спотворили соціальну картину дійсности, викривили ідейне спрямування роману, знизили його художню цінність. Тому, на нашу думку, не можна вважати роман “Собор” кроком вперед у творчості О. Гончара.

Слід сподіватись, що у автора “Собору” — письменник-комуніст знайдеться мужність тверезо, по-партійному оцінити свій твір і його недоліки, на які вказують преса та читачі. Ми віримо в це.

М. ЮРЧУК, Ф. ЛЕБЕДЕНКО

Н О В І Д Н І, Л И П Е Н Ь - С Е Р П Е Н Ь, 1968

ПРО "НАЦІОНАЛІСТІВ" І "МОДЕРНУ МЕТОДУ" НАВЧАННЯ

У вересневому числі "Нових Днів" (1967 р.) була видрукувана методична доповідь Д. Кислиці, прочитана на вчительській конференції православних шкіл Сх. Канади. Ця стаття дуже сподобалась М. Павлюкові, який, мабуть, вважає себе за якісного методиста з викладання української мови, тому він в "Українській Думці" (Лондон, Англія, 14 березня 1968 р.) написав статтю, яку назвав так, як і Д. Кислиця: "Можна краще навчати української мови". Цю саму статтю, але під іншим заголовком, він видрукував і в газеті іншого націоналістичного середовища — "Новий Шлях" (Вінніпег, Канада, 22. 6. 1968 р.).

Про причини свого захоплення М. Павлюк говорить так:

"Подано багато методичних порад, більшість з яких, як нам відомо, Марія Дейко визнає доцільними. Складається вражіння, що Д. Кислиця щойно простудіював низку творів відомих методистів викладання мов, цитує уривки з їх творів та подає коментарі до них".

Прочитав я оці рядки й посміхнувся:

— Ура, ура! А ми з Кислицею таки світ повернемо, якщо вже й пані Дейко "більшість методичних порад" Д. Кислиці, видрукуваних у "Нових Днях", визнає "доцільними".

Сердечне спасибі, пане Павлюк, що ви повідомили про це світ! Прошу тільки знати, що я пані М. Дейко шанував і шаную, хоч розходжуся з нею в кардинальних питаннях навчання української мови наших дітей. Про ці розходження я вже говорив, а сьогодні ще й повторю. Щодо вас, дорогий пане Павлюк, то ви наївний, як дитина, яку ще справді треба "краще навчати української мови"...

Свою дитинність ви виявляєте і в другому цитованому реченні: "Складається вражіння (ніколи не пишійте і не кажіть "вражіння", та ще з наголосом над "і", а „враження" — наголос на "а", бо ще раз доведеться вас "краще навчати української мови"), що Д. Кислиця був неуком, а оце перечитав пару книжок і став великим фахівцем!

Я вірю, що у вас, себто у таких, як ви, такі "фахівці" (після однієї-двох книжок!) бувають. Та в Д. Кислиці трошки не так. Поперше, він закінчив педагогічний інститут. Подруге, закінчив аспірантуру при Українському Науково-Дослідному Інституті Педагогіки в Києві (спеціалізація — викладання мови й літератури) у відомих професорів Сави Чавдарова, Бориса Кулика, Володимира Масальського. Викладав методику в інститутах удосконалення вчителів Києва і Львова. Перед війною написав підручник (разом з М. Жовтобрюхом, який тепер працює в Акад. Наук у Києві) української мови. У Німеччині разом з Ю. Шерехом написав підручник грамати-

ки. Два його підручники видав я. У 1959 році читав доповідь про підручники на еміграції на конференції вчителів православних шкіл Сх. Канади, яка була видрукувана в "Н. Днях" ч. 117 (жовтень, 1959).

Я вже не згадую його доповідей на конференціях, семінарах тощо при методичному кабінеті в Києві і в багатьох містах Донбасу.

У 1966 році Д. Кислиця одержав в Оттавському університеті науковий ступінь доктора наук за працю "Стан викладання слов'янських мов у Канаді".

Як бачите, методика для Д. Кислиці це не пара книжок, а справа всього його життя. Ви ж, пане Павлюк, вибачайте, як невихована дитина, кпите: "Невже це наслідок появи в Канаді методично опрацьованих підручників М. Дейко "Волошки" і т. д.)?" А якже! Тільки ото Д. Кислиця заглянув у підручники М. Дейко, то відразу побачив що непереливки і вирішив: пора братись за "модерну методику..."

Далі М. Павлюк пише:

"Ще більш є дивним, що стаття Д. Кислиці надрукована в "Нових Днях" редактора П. Волиняка. Д. Кислиця весь час уживає термін "друга мова", а не рідна мова. А рік тому П. Волиняк у статті "Початок шкільного року й асимілятори" намагався довести, що М. Дейко, католики, націоналісти та всі ті, які писали прихильні рецензії на підручники Марії Дейко, сприяють асиміляції. Можна тільки вітати п. Д. Кислицю з великим успіхом вміщення його цінної статті в "Нових Днях" і також щиро вітати Петра Волиняка, який протягом року так кардинально змінив свій погляд і вмістив статтю Д. Кислиці".

Бачите, який то розкішний чоловік той Волиняк? Аж М. Павлюк захоплено вітає його з переродженням на... "націоналіста": подумав рік і визнав українську мову для наших дітей не рідною, а другою! Чи ж не геній? Я вже й сам собою захоплений!

Дозвольте, пане Павлюк, сказати те, що я про Вас думаю: ви наклепник! Поганий, безсоромний наклепник! Я нічого в своїх поглядах не змінив. Ви навіть не припускаєте можливості видрукувати статтю інакомислячого. Я навіть вашу статтю видрукую, але з однією умовою: якщо ви будете не навчати, а самі "краще навчатись української мови. А саме: не писати також "примінення", "примінювати" (ці поради і т.д.). Ви жахливо калічите російську мову — по-російському буде "применение", "применять", а не "примінення" і "примінювати"! По-українському ж буде зовсім "що іншого": "застосовування", "застосувати"!

Але треба з'ясувати, чи справді в мене з Кислицею є якісь розходження, чи справді Д. Кислиця "взявся за розум" підо впливом підручників М. Дейко, а я сліпо пішов за їх обох авторитетним словом?

Якщо припустити, що в цьому М. Павлюк має рацію, то треба ствердити, що він або зовсім не вміє не то що мислити, а й читати, або є людиною нечесною. Шкільна Рада українських православних шкіл

Сх. Канади замовила в Д. Кислиці доповідь на тему: як навчати тих дітей української мови, які її зовсім не чули й не знають. Такі діти в нас є. Бо ми маємо дітей третього-четвертого, а навіть і п'ятого покоління. Звичайно, між ними якась частина є таких, для яких українська мова таки друга, себто зовсім чужа. Посадити таку дитину в нормальну клясу, то або вона нічого не навчиться або вона гальмуватиме цілу клясу. Відкидати таких дітей теж був би гріх, то ото й вирішено: дати доповідь на цю тему і солідно обговорити її, що й було зроблено. Відси в Кислициній доповіді й вираз — "друга мова", себто мова не рідна.

Це видно із змісту доповіді. Але не всі вміють читати, тому Д. Кислиця, добре, мабуть, знаючи, що не всі вчителі вміють читати (догадувався, що ще десь в Англії й М. Плавюк є!) дав підзаголовок "І навчання дітей, які не розуміють мови". Відкрийте п. Плавюк "Н. Дні" за вересень 1967 р. і побачите цей підзаголовок на стор. 8-ій. Тепер ви не гніваєтесь, що я назвав вас наклепником? Бачите, що я безпідставно ніколи нікого не обвинувачую.

У цій же статті-довіді (стор. 9) Д. Кислиця дає вчителям православних шкіл таку пораду:

"Першим і найголовнішим правилом при навчанні будь-якої другої (чужої б то, П. В.) мови, отже і української, якщо вона така, має бути: говорити тільки тією мовою, себто мовою, якої навчаєш. Англійська мова і при навчанні української мови може мати місце на самому початку — як конечність, але й то в мінімальніших дозах. **Краще владатись до міміки, коли це можливе, ніж до англійської мови.** Чим скорше зуміє учитель сам уникати англійської мови і дітей відучить владатись до неї, тим краще. Тільки незарадний чи безнадійний (або просто некомпетентний) учитель не може відірватись від рідної мови учнів".

Бачите п. Плавюк? Краще міміка, ніж переклад! А всі читанки М. Дейко мають словнички в кінці! А знаєте про що це свідчить? А про те, що пані Дейко відстала в методиці на ціле покоління і стоїть і досі на методі перекладу.

Від мене вже роками домагаються словничків, але я таки їх не даю, бо це означало б тільки гальмувати вивчення мови: він дитині, яка не знає української мови, допоможе так, як мертвій бабі кадило...

Думаєте, що це така велика новина в методиці? Гай-гай! Ще на переломі 30-х років у Києві (на вул. Леніна) були курси іноземних мов. Там принципово не вживали перекладу. Викладачі були настільки кваліфіковані, що курсант з першого й до останнього дня чув лише ту мову, яку вивчав. Наслідки були дуже добрі. Сьогодні в Україні є вже школи, у яких усе викладання відбувається чужою мовою. Є табори, у яких дитина не почує іншої мови, крім другої, яку вивчає. Такі школи тепер є і в Канаді. Я про них уже згадував. Мало того: поскільки в Канаді гостро стоїть питання двомовності, то тут уже прак-

тикують літні табори для англомовних дітей, у яких вони не почують жодного англійського слова, а всі розмови відбуваються лише французькою мовою. Мало того! Головна Виховна Рада Юного ОДУМу Канади цього року ухвалила: в літніх таборах Юного ОДУМу зобов'язується всіх виховників і адміністрацію розмовляти з дітьми **виключно** українською мовою. Якщо якийсь виховник не підпорядкується цій ухвалі, то він негайно буде усунений і відправлений додому. Знайдіть щось подібне в так званих "націоналістичних" дитячих організаціях! Ви від нас відстали не на одне покоління, а на цілих два, хоч весь час говорите про "модерну" методику.

От ви хвалите Кислицині граматики, його статтю, а я хочу навести вам один приклад. Є в Торонті (на Крісті) "націоналістична" українська школа. Працював там пару років тому один вчитель. На мое запитання, як там йому між "націоналістами" працюється, він сказав:

— Дуже добре! Вони дуже толерантні! Вони мені дозволили вдома навіть підручником Кислиці користуватися. Звичайно, тільки дома...

Бачите, яка "толеранція"? А знаєте чому? А тому, що Д. Кислиця для декого ще й досі — "східняк, совет і схизматик"...

Ваші підручники й ваші "модерні" методи скеровані лише на те, щоб дитина не тільки не знала нічого про Україну, а навіть і українську мову знала в обсязі знань мови ворога, як це викладалося в Червоній армії, себто могла розпитати скільки кілометрів до того чи того населеного пункту, як туди можна дістатися, чи там є поліція і т. д. Ми ж скеровуємо навчання на те, щоб з дитини зробити українця, себто довести навчання до такого стану, щоб дитина, яка вже стала юнаком чи юначкою, не тільки могла "розмовляти" своєю мовою, користуючись двома-трьома сотнями слів (як австралійський бушмен!), а могла б і читати українські книжки. Ми певні, що це цілком можливо.

У чому ж наше основне розходження? А в тому, що я вважаю, що для щонайменше 95 відсотків наших дітей українська мова є мовою рідною. Ви ж вважаєте (бо ви таки "націоналісти" в лапках!), що вона є для наших дітей другою мовою. Я спеціально стежу за цим, збираю матеріали. Більшість батьків не дають змоги вчити своїм дітям англійську мову до часу вступу в державну школу, себто до шостого року життя. А всі — і давні, і сучасні! — великі педогоги і психологи сходяться в одному: дитина до 5-6 років життя опановує рідну мову цілком, себто має цілком завершені навички рідної мови. Якщо ви знайдете в нас у Канаді матір і батька, які починають розмовляти з своєю дитиною англійською мовою, то ми їх віддамо в божевільню, або бодай спишемо з українського рахунку. Звичайно, що такі люди є. Але їх небагато. Це переважно малокультурні, примітивні люди, з високорозвиненим почуттям людської й національної меншевартості. Я не

кажу їх списувати цілком, але не сміємо орієнтуватися на них.

У вашому середовищі покутує думка, що можна бути добрим українцем, не знаючи рідної мови. Є такі "патріоти" і в нас, себто між православними. Та велика різниця в нашому ставленні до цієї справи: ви це толеруєте, а ми, почавши від учителя, а кінчивши митрополитом, боремося з цим. Д. Кислиця в тій своїй статті-доповіді пише:

"Після цього трудно не зацитувати слів проф. І. Огієнка (нині митрополита): "Хто говорить по-англійському, не знаючи рідної мови батьків своїх, той справжнім українцем не буде, він може бути тільки приятелем України, а не щирим сином її, він може шанувати Україну, але кохати її палко, кохати до загину він не буде".

Ці слова нашого митрополита зобов'язують нас усіх: і батьків, і вчителів і авторів підручників.

А Павлюків і всіх інших "націоналістів", мабуть, зобов'язує протилежна засада, бо не встигли вони побути поза межами України яких 15-20 років, як для їхніх дітей українська мова вже поспіль стала другою (чужою) мовою. І так вони укладають і свої підручники, які хочуть накинути й нам.

Років сто тому, другий великий українець Ушинський сказав так: "Коли зникає народня мова, то народу вже нема!" Сумно, але у ваших дітей вона вже зникла... То якої біди морочите людям голови, вдаючи з себе уболівальників за національну справу?

Із статті М. Павлюка виходило б, що на конференції вчителів Сх. Канади була палка дискусія про підручники М. Дейко. Скільки я собі пригадую, то їх ніхто й не згадував. А коли пару місяців пізніше я запропонував Д. Кислиці написати на них рецензію, то він відповів: "Я тих підручників ще й не бачив. Та й чи варто про них писати?"

Отже то, дорогий пане Павлюк. Ви так зраділи, що Д. Кислиця вжив виразу "друга мова", що аж підскочили від радості. Навіть і мене, — того самого "совета, східняка й схизматика", якого ви в ложці води втопили б тільки за те, що він осмілюється вам, "вищій націоналістичній расі", говорити правду ввічі повним голосом, — похвалили, не доглуপавши про що і для кого говорить Д. Кислиця. Цим ви себе осмішили, а пані М. Дейко ставите просто в незручне становище.

Зацитую вам великого педагога Ушинського. Яких сто років тому він писав так:

"Рідна мова є найбільшим народнім учителем, який учив народ ще тоді, коли не було ні книг, ні шкіл і який продовжує вчити його до кінця народньої історії. Вивчаючи рідну мову, дитина вивчає не тільки слова, їх складання й пов'язання в речення, але велику кількість розумінь, поглядів на речі і явища, багатство мислі й почувань, художніх образів, логіку й філософію мови, — і засвоює це легко й скоро, за 2-3 роки стільки, що й половини того не зможе засвоїти за 20 років пильного методичного нав-

чання. Такий це великий педагог — рідне слово. У народній мові одушевлюється весь народ і його Батьківщина. Мова є найживіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, який в'яже віджилі, що тепер живуть і майбутні покоління народу в одну велику історичну цілість. Мова не тільки виражає життєвість народу, але й сама є цим життям. Коли зникає народня мова, то народу вже нема! І нема насильства більш незносного, як те, коли хочуть відняти у народу спадщину, створену численними поколіннями його померлих предків". ("Народність у суспільному вихованні").

У цьому основне наше розходження: ви й пані М. Дейко стоїте на засаді, що українська мова для наших дітей друга, себто **чужа**, ми ж стоїмо на засаді, що вона нашим дітям **рідна**, бо бодай до 5-6 літ вони іншої мови не вживають, себто наші діти, як запевняє Ушинський, засвоюють українською мовою "велику кількість розумінь, поглядів на речі і явища, багатство мислі й почувань, художніх образів, логіку й філософію мови..."

І ми будемо працювати, щоб такий стан затримати якнайдовше, так довго, так уперто й послідовно, скільки в нас вистачить сили, знань і впертості та послідовності. А також і людської та національної гідності.

І в цьому, Господи-Боже, нам допоможи!

Амінь!

Петро ВОЛИНЯК

ОЛЕСЬ ГОНЧАР

(Довідка)

У зв'язку з виданням "Собору" і тим нечуванним досі розголосом, який здобув цей твір, читачам, мабуть, буде цікаво знати дещо про Олесь Гончара.

Народився О. Гончар 3 квітня 1918 р. в с. Сухій, на Полтавщині. У 1933 році закінчив семирічку в с. Бреусівка, Козельщанського району. Тоді його взяли на працю в районову газету. Відси з путівкою комсомолу він їде в Харківський технікум журналістики, який закінчив у 1937 році. Закінчивши технікум, працює в обласній комсомольській газеті, але з осені 1938 р. він уже студент філологічного факультету Харківського університету. Ще будучи студентом, О. Гончар розпочинає мовознавчі дослідження і одна з його курсових праць була видрукувана в "Наукових записках університету".

Війна. О. Гончар їде з так званним "добровільним студентським батальйоном" на фронт. Спершу як курсант піхоти, пізніше як сержант-мінометник одного з гвардійських полків. Був двічі ранений. Нагороджений орденом Слави III ступня, орденом Червоної Зірки, трьома медалями "За відвагу". На фронті писав вірші. Частина їх друкувалась у фронтовій газеті, а після війни в журналі "Дніпро".

Кінець війни. О. Гончар повертається додому й

негайно вступає в Дніпропетровський університет, щоб закінчити освіту, яку перервала війна. Закінчує університет у 1946 р. У кінці того ж року переїздить до Києва і вступає в аспірантуру при Інституті Літератури Академії Наук (мабуть, не закінчив її).

Перші його оповідання були видрукувані в 1938 році (в газеті "Комсомолец України"). У час навчання в Дніпропетровському університеті активно працює над літературними творами. Тоді написав новелі "Модри камень", "Весна за Моравою" і роман "Альпи" — першу книгу роману-трилогії "Прапороносці". "Альпи" прочитав Ю. Яновський, високо оцінив цей твір і видрукував його в журналі "Вітчизна".

У 1947 році О. Гончара прийняли до Спілки Письменників України. Того ж року вийшли друком два перші томи трилогії "Прапороносці": "Альпи" і "Голубий Дунай". "Злата Прага", яка завершувала трилогію, вийшла 1948 р.

Наступними роками, по закінченні трилогії "Прапороносці", яка принесла йому світову славу і дві Сталінські премії, О. Гончар плідно працює над меншими творами — пише оповідання й повісті. Ці менші твори зібрані в його збірках "Новелі", "Південь", "Чари-Комиші", "Маша з Верховини", а також дві повісті — "Микита Братусь" та "Щоб світився вогник". З цих творів оповідання "Соняшники" та повість "Щоб світився вогник" були передруковані в нашому журналі.

У 1952 р. виходить його великий роман "Таврія", а в 1957 р. — ніби продовження "Таврії" — роман "Перекоп". 1960 р. виходить новий його роман "Людина і зброя". Цього року, мовби на відзнаку 50-річчя з дня народження і 30-річчя літературної праці вийшов його знаменитий "Собор".

Олесь Гончар — лауреат Ленінської премії, двох Сталінських, які тепер зветься Державними, одержав українську Шевченківську премію, одержав орден Леніна. О. Гончар член КПУ України з 1946 р.

О. Гончар — член Вер. Ради УРСР 4 і 5 скликання, член ЦК КПУ України. Тепер депутат Ворх. Ради СРСР. Голова правління СПУ України, він один із секретарів правління СПисьменників СРСР.

Твори О. Гончара перекладені десятками чужих мов.

Чи завжди Олесь Гончар був у таких почестях, такий певний у собі, як тепер? Ой, ні! Бувало йому й важкувато. Доказом цього є хочби зміна імені: був він колись Олесь. Як ім'я "Олесь" запахло декому українським націоналізмом, то він став Олександр (не по-українському — Олександр!), а як відпустило трохи, то він стає знову Олесем...

У партії він опинився вже аж по війні, коли йому було 28 років і коли він виявив справді великий талант. Мабуть, раніше він у партії не дуже то був потрібний...

Гончарові твори еміграції майже недоступні. Якось так виходить, що їх сюди або не беруть, або

їх за кордон не випускають. Винятком була "Тронка", бо хоч пару десятків її потрапили на еміграцію. З "Собором" було зовсім погано, але наше видання його справу рятує — еміграція цей твір має в достатній кількості. Мабуть, цим можна пояснити, що Гончара на еміграції не знають, а тим більше не розуміють. Шукання "націоналізму" в його творах — це тільки спрощення проблеми. О. Гончар — письменник-філософ. Його твори можна назвати науковим дослідженням людини. Сучасний світ із своїм майже божевільним розвитком техніки, а поруч з цим і розвитком добробуту, скаженим темпом життя, усякими диктатурами тощо загрожує знижити духову основу людини, якщо не казати вже Боже начало в ній. Виникає проблема: залишиться людина людиною, чи перетвориться в безликий "гвинтик"? Герої О. Гончара зводять запеклі бої з оточенням і умовами за своє людське "я". Та поскільки це універсальна проблема людства, то письменникові дуже легко стати "інтернаціоналістом", себто доручити розв'язування цієї універсальної проблеми "універсальним", себто "загальнолюдським" героям своїх творів. Прикладом цього може бути наш рідний Винниченко із своєю "Сонячною машиною": він універсальну проблему доручив розв'язати безликим "універсальним героям", які не належать ні до якої нації, суспільства, ні навіть до якогось певного відтинку історії, себто його герої живуть поза територією, поза народами, поза часом, тому вони ані переконливі, ані не спроможні цю проблему розв'язати.

Олесь Гончар іде іншим шляхом. Його герої живуть у сучасному світі. Вони не лише користають з універсальної науки й техніки, а вони її самі творять. Вони горді за свої заводи, вони варять сталь для всього світу, вони ж і вчать народи інших континентів і рас, як це робити. Та поруч з цим, вони яскраво зображені як українці, вони знають свою історію, вони люблять своє козацьке минуле та ідустріяльне сучасне, вони ходять по своїй найкращій у світі землі, яку до безтями люблять, вони йдуть на смерть, щоб зберегти свій козацький собор, не лише як архітектурну пам'ятку минулих часів, а як і вияв своєї національної душі. Вони борються з партійними нікчемцями й бюрократами, з "нищителями соборів людських душ". Ця їх неймовірна любов до всього свого і така ж неймовірна ненависть до всякого людського бруду, переростає рамки нації — вона стає універсальною, вселюдською боротьбою людини за своє збереження, за свою людську й національну гідність. Так О. Гончар через національне приходить до інтернаціонального: глибинна розв'язка проблеми людини й нашої нації робить з нього вселюдського письменника.

Олесь Гончар не віха, а мурований стовп нашої сучасної літератури. Він виводить сучасну українську літературу на всесвітні простори філософської думки, глибини загальнолюдських почуттів. О. Гончар не дорівнює нашу літературу до великих за-

хідніх літератур, а він своїми творами опередив їх.

Було б помилкою думати, що О. Гончар тільки в "Соборі" став письменником-філософом, що він тільки в "Соборі" став письменником-патріотом. Ні, "Собор" не виняток, а результат підйому по висхідній лінії творчого розвитку великого письменника. Україна і українська людина є в усіх його творах. Ця людина хвилюється, вона пристрасно любить свій народ, своє минуле, сучасне, вона дбає, щоб і в майбутньому залишитись українцем. Один з героїв іншого Гончарового твору говорить: "Геніяльно була та українська жінка, яка перша побілила хату... І як гармонує оте біле із зеленню верб, із рожами червоними, із барвою неба". Треба бути націоналістом у найкращому, а не спотвореному розумінні цього слова, щоб так розуміти й так сказати.

Деякі наші "націоналісти", падкі на сенсацію, були розтрубіли, що на ювілейному вечорі О. Гончара "Собор" взагалі не згадувався. Це неправда. Ці люди, звикши до агітки як способу боротьби з ворогом, тільки уводять у блуд громаду. На тому вечорі мова про "Собор" була. Сам О. Гончар боронив там свій твір. Він сказав:

"Ну, а як бути з іншими? — запитують мене у ці дні, як бути, скажімо, з маленькими отими Вельзевулами, навіть до літератури причетними, які часом, ще й зараз ночами, при чадінні культівських каганців, пробують озлоблено клепати старі ярлики для нових наших творів? Трудії невдячного ремесла, вони, видно сумують за минулим, за днями сваволі, коли можна було цькувати безкарно, — та все ж сподіваємось, що їх обвіє струменем чистого повітря нових днів, а недолугі їхні "здобутки", як усе фальшиве й рецидивне, будуть потоптані копитами часу!" (Бурхливі оплески).

"Ярлики, — а кажуть, є охочі начепити їх і на "Собор" — ніякі вульгаризації сьогодні вже не спроможні збити спантелику нашого мислячого вдумливого читача. А за "Собор" скажу: вважаю цей твір не менш патріотичним, ніж "Прапорonoсці". Як і "Тронка", як і всі попередні мої твори, "Собор" написаний з позицій лєнінських, з позицій інтернаціональних" (бурхливі оплески).

"Шлях нашої літератури пролягає через віки, вона була живим голосом і совістю народу на протязі його історії... Не раз шербилися шаблі і списи ламались. І якщо народ вистояв, оборонив себе від припинення, то зробив це не так зброєю мілітарною, як силою духа свого, невичерпним творчим потенціалом, витворюванням художніх цінностей, що їх сьогодні з подивом відкриває для себе весь світ. Це я вважаю явищем феноменальним. Від Шевченка, Франка, Лєсі Українки нам, радянським письменникам, залишилися найкращі взірці самовідданого служіння своєму народові, справі вселюдського прогресу".

Зацитовані О. Гончарем слова Р. Роляна, присутні сприйняли довготривалими оплесками: "Мені не хотілось би більше жити, як би я поступився своєю

совістю, і не тільки ради самого себе, але в ім'я Франції я захищатиму те, що вважаю справедливим і людяним".

Закінчив свою промову такими словами:

"Суспільство дало нам багато й багато від нас жде. Писати з честю, жити з честю — це, я певен, є бажання кожного, бажання також і нас. Ще раз дякую за увагу, за теплі слова, за щедрість ваших сердець".

Це уривки з його промови на ювілейному вечорі. Коментарі зайві — ясно одне: О. Гончар стоїть, як мур, і поступатись не має наміру.

О. Гончара в Україні люблять. Усі люблять, зокрема читачі, народ. Друкуємо нижче привітання, яке вислала йому Президія СПУ з нагоди ювілею. Воно виходить за межі радянського стандарту, себто адресоване таки до Олєся Гончара, а не до якогось безіменного гвинтика, тому підмінити в ньому прізвище неможливо:

Дорогий Олєсю Терентійовичу!

Літератури народів Радянського Союзу пишуться Вами, а українське письменство навіки взяло Ваше ім'я у свою славетну історію. Поруч з найяскравішими постатями нашої культури ставимо Вас, автора "Прапорonoсців", "Тронки" і "Собору", сподвижника ідеї братерства націй і торжества комуністичних ідеалів, проповідника філософії, людяности, художника краси й любови.

Ми чуємо, як енергія Вашого слова переходить у духову вроду нових поколінь, як Ваше мислення вростає у свідомість великого українського народу.

У полудневу годину Вашого життя, коли відкривається сліпучим блиском крутизна дороги проїденої Вами від серця матері до серця України, прийміть ол побратимів своїх, українських письменників, злоровлення і побажання якнайбільше днів і ночей, повних щастям і радістю творчості.

Президія Спільки
Письменників України.

ЯК ПОЯВИЛОСЬ ЕМІГРАЦІЙНЕ ВИДАННЯ "СОБОРУ"

"Собору" Олєся Гончара я чекав давно. Ще пару років тому в українській радянській пресі була вістка, що О. Гончар працює над новим романом "Собор", який присвячує своїй матері. Врешті, приходить перше число "Вітчизни". Є "Собор", але без присвяти. Читаю. Я люблю Гончара за його стиль, викінченість твору, словом, за його талант і солідну працю. Та особливо мене вражає його любов до людини. Гончар — великий людолюб. Читаючи його твори, не можна не любити його героїв і їх творця. Щось подібне на еміграції є лише в творах Івана Бгряного.

Читаю і всю критику. Спостерігаю цікаве явище: перші похвальні оцінки твору появились майже одночасно в кийвській і москoвській пресі. "Щось буде", — думаю. Скоро появились і негативні оцінки. На еміграції зчинився справній "ай-вай": ті, що ще пару місяців

тому писали про Гончара дуже погано, раптом зробили його мучеником, героєм і т. д. Ну, думаю, котра ж то ОУН перша залише його в свої члени?

Скоро появились повідомлення, що "Собор" палать, де тільки він попався під руку, а найбільше на харківських вулицях і майданах. Я не дуже довіряю цим кострицям, але твір могли вилучити з бібліотек, хоч відомості з України говорять, що там "Собор" читають дуже масово. Довідаюсь, що стотисячне видання його в серії "Романи й повісті" за кордон не потрапить, бо ця серія взагалі за кордон не шлеться. Вирішую: добре було б видати, бо варто ж людям дати цей справді добрячий твір.

Видати? Так, але нема грошей. Кулькуюлю, рахую, припускаю всякі можливості, але все впирається в те, що грошей таки нема, тим більше, що мушу зробити читанку для 5-ої класи, якої домагалась від мене конференція православних шкіл, яка відбулася ще минулого року.

Обмежуюсь друком трьох розділів у травневому числі і ставлю крапку, бо... нема ж отих клятх долларів.

Днів три-чотири по виході травневого числа. Неділю Бог дав. Іду до церкви. Під церквою стоїть гурт наших читачів, побачили мене і один з них:

— Ось він іде! Бачили ви такого? Як добрий твір, то три розділи видрукував і хватить з вас... Точно, як той перець важить: по одній перчині на шайку кидає. Не можете "Собор" перевидати? Твір же чудовий!

Я таки розсердився. Це ж справді, як у тій пісні: "Ой іде багач, ой іде дукач, л'ян валяється, з бідної голоти насміхається..."

— І без вас знаю, що твір чудовий, то й видрукуйте! Маєте повні кишені грошей, знаєте, що в мене вони порожні, то ще й на кпини берете?

— А як будуть гроші, то видасте?

— Певно, що видам.

— А скільки треба на "Собор" грошей?

— Не знаю, але якби хоч тисячу де взяти, то на решту я вже якось ризикнув би: друкарня трохи почекає, щось уторгується...

— А скільки на "Собор" треба взагалі?

— Не скажу точно, може, дві-три тисячі...

— Даю тисячу!

— Гаразд. Видаю "Собор".

Решта беруть його на кпини: "А що назвався? Тепер давай!" "Я дам, але й ти ж даси?" "І я дам".

Словом, на видання "Собору" наші читачі Іван Юхименко й Віктор Педенко дали по 400.00 долларів, а пізніше 200.00 дол. дав ще й Михайло Лебединський. Це вперше в моїй видавничій діяльності я взяв від людей гроші. Це, до речі, мій дефент: дещо таки вмю, але грошей узяти не вмю.

Отже, "Собор" видано на паях: можливі прибутки і збитки — відповідно до вкладеної суми.

Вирішив робити фотодруком, щоб прискорити видання. Мій примірник "Вітчизни" знищений: кілька сторінок вирвав і поправив (правопис) на передрук у "Н. Днях", решту тексту полідкреслював, поробив помітки всякі. І взагалі того примірника в мене нема, бо послав Сварогові на рецензію аж у Каліфорнію. Що робити? Я не раз підкреслюю, що "Нові Дні" тримаються на добрих читачах. Є в нас такий читач Степан Сорока. Це дуже порядний полішук у минулому, а сталевар сьогодні. Він роками помагає "Новим Дням" не за страх, а таки за совість. Часом думаю, що якби отак не Степан Сорока, Іван Олексюк, Омелян Денисюк, Григорій Ро-

маненко та ще кілька добрих наших читачів, то навряд чи "Нові Дні" існували б так довго. С. Сорока купує книжки й читає їх. "Собор" він уже перечитав і захоплений ним. Та живе ж він за яких 40 миль, у Гамільтоні. Телефоную. Розповідаю про стан мого примірника "Вітчизни". Почув, що його примірник теж із численними позначками й підкресленнями і на фотопередрук не надається. "Хіба попрошу у Варвари Логинової — вона свій примірник, мабуть, тримає чистим".

Через день С. Сорока, відробивши нічну шихту на сталеварні, не йде спати, а просто із сталеварні мчить до Торонта. Примірник маю. Оголошення в червневому числі про скорий вихід "Собору" вже зроблено. Вилікаю В. Педенка і ідемо в друкарню. Торгуємось не так за гроші, як за час. Я: "Через три тижні мушу мати книжку". "Це неможливо, робітники йдуть у відпустку, зробимо за місяць". "Ні, тільки за три тижні, а я ще вірю, що ви зробите й раніш". Виймаю чекову книжку й виписую чека на 600 дол. "То тільки за три тижні?" "Це неможливо, але постараюсь".

Журнал тут же передають до фотографування.

Треба обкладинка. Хто зробить добре й скоро? Тільки Петро Магденко. Ідемо.

— Треба обкладинка. Собор, що білими банями тягнеться аж за хмари, до синього українського неба. Коло нього нащадки запорожців сталевари Катратий або Лобода-батько. Може бути й кандидатка на Божу Матір — Єлька.

— На коли ж це вам треба?

— На вчора!

— На вчора?! Я так не вмю.

— Мусите. Ну, нехай уже буде на завтра.

— Я ж мушу читати роман, а тоді думати й малювати...

На другий день обкладинка була готова — Магденко тоді не спав.

Приїжджаємо з В. Педенком додому, розкриваю листи й на один з них роблю великі очі: "Смолоסקип" просить "повідомити читачів ПІСЛЯ 1 липня, що вийшов "Собор".

Що робити? Припинити? Тексти фотографують, обкладинка робиться, в "Н. Днях" повідомлено вже (червневне число вже тоді вийшло), чека на 600 дол. друкарні видає... Дублювати видання — витратити необхідно національну силу й кошти.

— Що робити, Вікторе?

— Видавати. Припиняти пізно, бо це ж видатки будуть. Хай мої 400.00 долларів і пропадуть.

— Так, а Юхименкові й Лебединського? А де ж я візьму яких 1400-1500 долларів? Та запитаємо Юхименка ще.

Телефонуємо на фабрику, бо він уже на праці. Відповідає: "Тільки друкувати. Продамо".

На другий день іще один доказ, що світ не без добрих людей, а "Нові Дні" не без добрих читачів. Ранком сидить у мене І. Олексюк. Телефон:

— Говорить Степан Гела. Видаєте "Собор"? Це вудово. А відки передруковуєте: з "Вітчизни" чи з книжки?

— З "Вітчизни", бо книжки в Канаді нема ні в кого.

— Я маю. Можу дати, як хочете. Я вам її вишлю.

— Хочу. Чекати не можу, бо вже почали фотографувати. Це зайвий видаток. Дайте зараз.

— Я ж з праці. Ідьте до сестри і вона вам її дасть. Маю книжку! Радянські критики писали, що книжка

кове видання поширено і всі доповнення вийшли "на користь романові". Я розумію так: у "Вітчизні" твір більше редагували, а в серії "Романи й повісті" менше...

Через півгодина я вже з книжкою в друкарні. Довелось викинути частину негативів з "Вітчизни", заплачивши за них. Нова умова. Нова праця. До речі, це литовська друкарня, у якій я друкував "Соняшник", "Уваги..." Олени Курило, друкую всі підручники, словом, я там давній "костюмер" і там зі мною рахуються.

Завдяки нашим читачам вийшов "Собор". Тут я зробив, мабуть, світовий рекорд швидкості: книжка на 240 сторінок вийшла на дванадцятий день, себто зробили її за 11 днів і ночей... Видана добре.

Усім згаданим тут читачам — найщиріша подяка за зрозуміння й допомогу. Степанові Сороці ще й додаткове побажання: живіть, Степане, хоч сто літ і ніколи більше не найжджайте авто на бетонні стовпи — ну їх к дідьку, нехай собі стоять цілими! Бо як ви ще раз утнете таку штучку, але з більшою точністю, себто, як під стовпом лежатимуть не куски авта, а куски Степана Сороки, то присягну, що "Нових Днів" більше не буде! Отож, як не хочете бути гробокопателем "Н. Днів", то не збивайте бетонованих стовпів...

Тираж "Собору" 2,000 прим. Перевидано його без жодних змін і поправок. Передмови не додавав — читачі самі читати вміють. А хто не вміє, то передмова йому не допоможе. Не шукайте в цьому творі політики — це хороший український твір одного з найталановитіших письменників світу. Сталінські песики хочуть, щоб Олесь Гончар "покаявся і відкликав" свій твір. Дурні! І погані. Фактично він реабілітує здискредитовану національну політику російської імперської партії. Нормально за цей твір вони повинні б йому видати іще одного ордена. Як бачите, на щастя, їх партія остаточно втратила рештки розуму. Добре тому, хто має дурного ворога. Тому тішмося.

Як продається "Собор"? Виятково добре. Заважас тільки страйк пошти в Канаді. Та переживемо й це.

Читайте собі на здоров'ячко!

П. ВОЛ.

У НАШОМУ ВИДАВНИЦТВІ ВИЙШОВ НОВИЙ РОМАН ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

„СОБОР”

Видруковано цей роман на доброму папері, книжка не клеєна, а шита нитками, двокольорова обкладинка Петра Магденка, книжка має 240 сторінок друку.

Ціна: 3.25 дол. за примірник разом з пересилкою.

Замовляти в "Нових Днях".

ПЕРЕМОГА ЛІБЕРАЛІВ У КАНАДІ

Як ми й передбачали (див. попереднє число) у виборах до Парляменту Канади перемогла Ліберальна партія на чолі з П'єром Трудо. Ліберали одержали абсолютну більшість: із 264 мандатів вони здобули 154, коли в перевиборах 1965 р. вони здобули лише 129, себто тоді опозиційні партії могли їх кожної хвилини змусити до виборів.

Ось таблиця партійного складу Канадського Парляменту в останніх п'ятьох виборах у Канаді.

	1968	65	63	62	58
Лібер.	154	129	129	100	49
Конс.	72	97	95	116	208
НДП.	23	21	17	19	8
Кред.	14	9	0	0	0
С. Кр.		5	24	30	0
Незал.	1	2	0	0	0
Разом:	264	265	265	265	265

Чим пояснити перемогу лібералів, які, врешті, можуть створити уряд більшості? Тільки надією на лідера П'єра Трудо, що, може, він буде оригінальним і якийсь сколихне заспаність канадської політичної думки й дії.

Що можна сказати про інші партії? Прогресивні консервати мали в попередньому Парляменті 97 місць, а в цьому зменшилися до 72 місць. Причина. Тільки одна: невизначеність політичної лінії і посередність їх лідера, який не зумів викликати до себе довір'я народу. Для нього вислід виборів був повною несподіванкою, а це свідчить, що він не вміє оцінити політичну ситуацію й настрої виборців.

Попередній лідер консерватів, Джон Діфенбейкер, обраний величезною більшістю голосів у своїй виборчій окрузі: він дістав 17,276 голосів, кандидат з Нової Демократичної Партії 8,768, а ліберальний кандидат лише 4,744 голоси. Людність не тільки віддала голоси за нього, а ще й оваційно вітала його на виступах. До речі, коли його запитали, що він думає про перемогу П. Трудо і створений ним новий уряд, то Джон Діфенбейкер відповів: "Мушу ствердити, що П'єр Трудо перейняв мою концепцію єдиної Канади".

Ганебно провалився Далтон Кемп, президент Прогресивно-Консервативної партії Канади, який кандидував в одній з виборчих округ Торонта: він здобув лише 22,432 голоси, а його конкурент (ліберал) — 27,237. Цю людину можна справді назвати злим духом Пр.-Консервативної партії: останні роки вся його "праця" для партії зводилась до того, щоб знищити Джона Діфенбейкера. От народ відповідно й оцінив його дії...

Д. Кемпа запитали: як він тепер почувається, коли замість "нової політики" в Канаді, будівничим якої він був, він лишив лідера консерватів в такому незавидному стані. "Я не розумію, як можна обвинувачувати мене в цьому", — відповів Кемп. — "Демократія потребує лише часу, щоб виявити себе. Пригадую, як у 1958 р. ми здобули 205 мандатів. Усі казали, що завинив у цьому Пірсон, (виявивсь нікчемним політиком), а через 5 років він, Пірсон, був уже коло кладки..."

Поперше, консервати тоді здобули не 206, а 208 місць (перемога, якої ніколи не знала Канада), а подруге, п. Кемп "виподково забув" іще один "маловажливий деталь": тоді лідером консерватів був не Роберт Стенфілд, а Джон Діфенбейкер, а президентом партії був не Кемп, а Гроссарт, який не бив свого лідера по ногах, а намагався йому допомогти... Українці кажуть: як Бог когось хоче покарати, то відбирає в нього розум. У випадку з Кемпом Бог пішов іще далі, бо відібрав від нього й пам'ять...

Про просто трагічну поразку консерватів свідчить факт, що в Торонті й околицях вони не здобули перемоги в жодній виборчій окрузі, хоч Торонто, як і все Онтаріо, завжди було твердинею консерватів.

Вибори були гарячі. Особливо для лідера лібералів. Він, француз лише по батькові, вважає себе французом, але стоїть за єдність Канади, тому квебецькі сепаратисти

його просто ненавидять. У Монреалі відбулося саме в час виборів святкування покровителя Квебеку св. Івана Хрестителя. П'єра Трудо, як прем'єра Канади, запрошено на почесну трибуну приймати парад. Перед тим поліцію і Монреальське бюро "Кенедіан Прес" повідомлено телефоном, що прем'єра застрілять на цьому святі. Попередили Трудо. Та він не злякався і на свято таки прийшов і разом з прем'єром провінції Квебек п. Джонсоном приймав парад. Та коли він зійшов на трибуну, то коло двох тисяч сепаратистів почали вигукувати: "Трудо на шибеницю!" Разом з цим на трибуну полетіли яйця, пляшки, каміння. Прем'єр провінції злякався і таки зник з трибуни. Прем'єр Канади виступав до кінця. Поліція звела справжній бій з демонстрантами, у якому поранено 96 поліцаїв, 91 демонстрантів і коло трьох сот демонстрантів арештовано. Свято відбулось з двогодинним спізненням, але зірвати його таки не вдалось: воно відбулось, хоч було значно затмарене. Повісити прем'єра Канади теж не вдалось...

Нова Демократична партія здобула два додаткові місця в Парламенті, але особливим успіхом це назвати не можна. Причина її тупцювання на місці можна пояснити її голою, як і в комуністів, пропагандою проти американського засилля в промисловості Канади, але одночасне промовчування ще більшого американського засилля в профспілках Канади, промовчування того, що часті страйки в Канаді не так потрібні самим канадським робітникам, як юнійним босам у США, виплата юнійних канадських грошей американським політичним партіям тощо. Одночасно НДП, як і всі соціалісти (і кандидати на них!), стоїть на асиміляційних позиціях — лідери цієї партії в цьому питанні більші ретрогради, ніж консервати й ліберали: вони вперто не хочуть бачити, що в Канаді, крім англійців і французів, є ще й інші народи, мовляв, за російським зразком — "какая разніца"? Ця партія навіть не пробує промовляти до всього населення Канади, а обмежується лише профспілками.

У виборах провалився лідер НДП Томас Доглес. Отже, мусить відбутись зміна керівництва. Біда в тому, що деякі поважні кандидати на пост лідера провалились також.

Тотально програли вибори комуністи — жодного комуніста до парламенту не обрано.

Треба відзначити, що вперше в історії Канади до Парламенту обрано негра (консерват) в Гамільтоні і індієця (ліберал) на заході Канади.

Провалились у виборах, крім Д. Кемпа та Т. Догласа, ще такі визначні державні діячі (консервати): Даф Роблін, колишній прем'єр провінції Манітоба (до речі, людина дуже прихильна до українців і добре обізнана з українських справах), колишній міністер праці в уряді Діфенбейкера Михайло Стар (чеський) і колишній міністер хліборобства в тому ж уряді Алвін Гемілтон.

Українці в цих виборах мали, крім М. Стара, ще одну втрату: довголітній посол Микола Мандзюк (консерват), якого сміливо можна назвати одним з найвидатніших українських канадських парламентаристів у Канаді, через стан здоров'я, відійшов від політичної праці і більше не кандидував. Утрата М. Мандзюка й М. Стара — наша найбільша поразка. Тим більше, що М. Стар програв вибори мізерною кількістю голосів — йому забракло лише 53 голоси. Тут треба з усією силою відзначити, що при нашому бажанні таку кількість голосів ми йому могли дати. На жаль, централь КУК і місцеві відділи КУК цією справою ніяк не цікавляться. А варто б було поцікавитись хоч тим, що так часто використовували М. Стара для своїх

організаційних цілей (усякі зустрічі тощо). Поразка М. Стара — поразка не лише українців, бо Парламент Канади утратив одного з найздібніших і найпрацьовитіших послів.

Поза цією втратою, українці збільшили число послів — маємо їх сім: від Ліберальної (урядової) партії: Вол. Дяків (Дікон) з Торонта, Марко Смеречинський з Провешер, Манітоба, Ален Сулятицький з Рокі Мавитейя, Альберта; з Прогресивно-Консервативної партії — д-р Павло Євчук з Атабаски, Альберта, Данило Мазановський з Веревил, Альберта, Василь Скорейко зі Сх. Едмонтону і Василь Папроцький з Едмонтону-Центр. З НДП ніхто з українців виборів не виграв, хоч було кілька кандидатів-українців.

Сім послів-українців — це наша норма, відповідно до кількості українців у Канаді за переписом 1961 року. Якби не програ М. Стара (виключно через наше недбалство!) й не відхід від політичного життя Миколи Мандзюка, то ми б вперше в історії Канади мали б більше послів, ніж нам належить за кількістю населення.

Чи можна сподіватися якихось змін у Канаді після виборів? Признаюся, що я лібералами ніколи захоплений не був: вони завжди намагались не порушити стандарту, не відійти від шаблону. Можливо, П'єр Трудо зуміє омолодити свою партію, зуміє повести її новими шляхами? У всякому разі, сучасний прем'єр Канади — після усунення Джона Діфенбейкера — є чи не єдиною людиною в Канаді, на яку можна покладати надії, яка зможе ступити ширше, ніж інші державні діячі.

Що ж, будемо сподіватись. Канада сьогодні не потребує нічого, крім розумних, чесних і відважних провідників.

П. ВОЛ.

КАРДИНАЛ ЙОСИП СЛІПІЙ У КАНАДІ І США

Місяць червень у Канаді був під знаком приїзду Верховного Архієпископа Української Католицької Церкви до Канади. Приймали його дуже врочисто й вітали масово й захоплено. Почались святкування й привітання в Торонті: митрополит Йосип Сліпий формально прийшов на святкування 20-ліття Торонтської єпархії, а вже пізніше він відвідав і інші міста Канади: Вінніпег, Едмонтон, Саскатун, Монреаль, Оттаву.

Вітали його не лише українці-католики, а й уряди провінцій і уряд Канади. А також римокатолицьке духовенство — кардинали, єпископи тощо.

Урочистості почались з леговища, де Верх. Архієпископа (у п'ятницю 14 червня) вітали тисячі людей. Після того відбулась (у неділю 16 червня) урочиста Служба Божа на площі Канадської Держ. Виставки в Торонті. На леговищі кардинала вітало коло трьох тисяч осіб, у Службі Божій взяли участь яких 40-50 тисяч осіб. О четвертій годині у неділю ж відбувся концерт на "Гренд Стенд" на тій же виставовій площі. На концерті було яких 20 тисяч осіб.

У понеділок відбувся бенкет на пошану Верх. Архієпископа. Бенкет відбувся у найбільшій залі готелю "Роял Йорк" — "Кенедіан Рум". Ця зала розрахована на 1200 місць. Зала була повна. Бенкетом проводив кол. міністер праці в уряді Джона Діфенбейкера п. Михайло Старчеський (до речі, православний).

Крім того, архієпископ відправив Службу Божу в церкві св. Миколая в суботу рано для молоді. Увечері того ж дня — молебінь у церкві св. Покрови. На обох відправах були присутні тисячі української католицької молоді й дітвори.

Подібні святкування відбулись і в усіх інших містах Канади, які відвідав Верх. Архієпископ. Управи всіх міст поставились до нього дуже прихильно. Виняток становить лише столиця Канади, Оттава, голова якої навіть офіційно не запросив Верх. Архієпископа. Маю відомості, що таке холодне ставлення управи Оттави є результатом не дуже то культурної демонстрації севеушників і ЛВУ перед амбасадю СРСР в Оттаві в час святкування Жовтневої революції в листопаді мин. року. Тоді голові міста побрили вікна в його автомобілі, що стояв перед амбасадю СРСР. Ці відомості я маю від провідних українських діячів в Оттаві. На жаль, через страйк поштових робітників у Канаді я не маю змоги перевірити це остаточно.

Кардинал Йосип Сліпий відвідав голову Української Православної Церкви в Канаді, Блаженнішого митрополита Іларіона, який важко хворий лежить у лікарні. У цих відвідинх хворого українського владики взяли участь католицький митрополит Максим і голова президії консисторії Української Православної Церкви в Канаді о. Франк Керницький.

Англомовна преса, радіо й телебачення широко й прихильно інформували населення Канади про приїзд кардинала Йосипа Сліпого. (

З Канади Верх. Архієпископ кардинал Йосип Сліпий виїхав на відвідини українців-католиків у США.

Оце, мабуть, і все, що я можу написати про приїзд номінального голови Української Католицької Церкви. Признаюся, що я мав інший намір, себто мав написати велику статтю про цю подію, у якій обговорити такі проблеми: 1. Причини асиміляційної тенденції в наших церквах, а зокрема в католицькій, 2. "Патріархальна гарячка" і її шкідливість для національної справи на чужині, 3. Кадилий чад замість урочистостей, пов'язаних із практичними завданнями сьогодення нашої політики, 4. Чому приїзд кардинала Йосипа Сліпого є не загаль-

ною українською подією, а виключно католицькою, 5. Чому православні українці Канади відмежувались від святкування і що нас різнить: чи тільки Рим, чи й ще щось інше? 6. Що погрібно, щоб налагодити співпрацю католиків і православних?

Звичайно, я не впевняю, що я всі ці проблеми розв'язав би остаточно, але я їх виразно й точно поставив би перед громадянством на обговорення, що і є завданням журналіста. Стаття була запланована на два числа. З цієї статті я по свіжій пам'яті написав розділ про пресову конференцію з Верховним Архієпископом. Звичайно, писав не те, "що треба й личить у такому випадкові", а те, що було насправді. Трапилось так, що скоро про цей розділ довідались ті, які привикли писати "те й так, як личить, у такому випадкові". Торонто загуло. Мене обдало жахом: усі ті, які перш усього повинні б були задуматись над цими питаннями, думали над іншим: чи в даному випадкові личить говорити про якісь проблеми, чи тільки кадити, так, як "у такому випадкові личить".

Я побачив, що моя спроба серйозно обговорювати ці справи упреться в туполобого мішуха і успіху не матиме. То я собі спокійнісінько викинув склад цього розділу і припинив писання статті. Думаю: знайте, що я вам не піп і не дяк і на роллю кадильщика (як католицького, так і православного) я просто не вродився — ідіть ви всі під три вітри!

Амінь, амінь, амінь! І якщо хтось спробує мене обвинувачувати в тому, що я ігнорую справи католицької церкви, то знайте, що я за це дуже розгніваюсь.

Усім тим нашим читачам-католикам, які прислали мені десятки листів, у яких повідомляли про протикристіянські і протіукраїнські вчинки деяких "достоїнників", просячи мене висловитись про це все в журналі, скажу, що я шукав способу якнайкраще і найспокійніше поставити це питання перед громадянством. Вирішив був зробити це через обговорення його з Верховним Архієпископом. Це мені не вдалося, хоч я, здається, належу до людей впертих і послідовних у діях.

Чи вдасться щось зробити в майбутньому? Сподіваюсь. Та покищо треба спокійно почекати.

Деякі читачі здивуються, що нема жодного фота з цих святкувань. Не дали. Жебрати й плазувати перед "панами комітетовими" я не маю найменшого наміру. Самі ж вони з цієї все таки значної події роблять не загальну справу, а чисто католицьку, себто воліють варитись у власному соку.

П. ВОЛ.

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ОПАЛОВА ФІРМА

Future Fuel Oil Ltd. & Service Station

945 Bloor St. West — Toronto, Ont.

24-ГОДИННА

СОЛІДНА

І СКОРА ОБСЛУГА.

Чищення і направка форнесів безплатна.

Скористайте з доброї нагоди і замовляйте

оливу в нас.

Наші телефони:

Телефон бюро: LE 6-3551 Уночі: RO 2-9494

НОВІ ДНІ, ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ, 1968

КУПІТЬ ЦІ КНИЖКИ

1. Олена Курило, «УВАГИ ДО СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ».

Про цю книгу див. у «Нових Днях» за листопад 1960 р. на стор. 23.

Ціна її: для передплатників «Нових Днів» — 2.00 дол., а для всіх інших — 2.50 дол.

2. «НОВИЙ ОБРІЙ», ч. 2, альманах, присвячений 10-річчю масового українського поселення в Австралії.

В альманасі є багато цікавих і дуже різноманітних матеріалів.

Ціна за примірник — 1.50 дол.

Обидві книжки замовляти в «Нових Днях».

ВІДПОЧИНКОВА ПІОЕЗІЯ

На горбочку, на "Говерлі",
Де від спеки мухи мерли,
Пізнім вечором літа
Идилічна самота.

І туди, на той горбочок,
Як у затишний куточок,
Чимчикують говерляни —
Панночки, пани і пані.

Ось бабуся сіла в крісло,
В неї щось губа одвисла,
Посварилась, мабуть, з зятем
Через те, що пише "д'ятел".

Там — табунчик із дітей —
Наслідок палких ідей
І незмінного закону:
Козакам не буде скону!

Пан магістер в окулярах
Студіює вчення Марра
Про походження всіх мов
Від прамови. Будь здоров!

Вступайте в члени

Українського

Робітничого Союзу

ПЕРЕДОВОЇ БРАТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

УКРАЇНЦІВ США Й КАНАДИ!

БУТИ ЧЛЕНОМ УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ, ЦЕ ЗНАЧИТЬ:

- Мати забезпечену полісу на життя;
- Мати право на допомогу при каліцтві чи хворобі;
- Можливість користати із стипендійного фонду для студентів високих шкіл;
- Можливість вашим дітям користати з дитячих таборів і курсів українознавства;
- Бути співвласником тижневика "Народня Воля" та англомовного місячника "Форум";
- Користатись з відпочинкової оселі УРСоюзу "Верховина".

За повнішими інформаціями звертайтеся письмово або телефоном до місцевих секретарів і організаторів УРСоюзу чи до його головного організатора на Канаду Анатолія Білоцерківського на адресу:

490 Oka St. — LaSalle, Quebec, Canada
Тел.: (514) 366-1775

або до Головної Канцелярії УРСоюзу:
440 Wyoming Ave., Scranton, Pa., USA
Tel.: (717) 342-0937

Дві подруги в милім віці,
Як пустотливі дві киці,
Обмірковують фасон
Супер-міні паталон.

Тато з мамою рахунки
Підвели за подарунки
Дітям, внукам і чужим,
Дорого, та біс із ним!

Молодого футболіста
Атакують дами з міста,
Бож сьогодні футболіст
Значно вище, ніж артист.

Тихо, тихо на горбочку,
У зеленому куточку,
Лиш зідхання у куцах,
Де жар крови не процах.

Ось вже місяць кривим рогом
Вдарив демона старого,
І летить той демон вниз
Без усмішки і без сліз.

Над "Говерлею" ніч висне,
Ні собак не чуть, ні пісні,
І панує тут на ній
Первозданий супокій.

Слава лагідній "Говерлі",
Де вночі хмарки, як перли,
Де сусіди біля вас
Не побилися ні раз.

І ніхто не зичить знову,
Щоби здохла вам корова,
Щоб вдавились молоком...
Мир і тиша над горбком!

Іван ЕВЕНТУАЛЬНИЙ

Увага!

Увага!

ТОРОНТО Й ГАМІЛЬТОН

- Безплатно чистимо печі (форнеси).
- Даємо безплатну цілорічну обслугову печей нашим відборцям опалової оливи.

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС ОЛИВУ!

DNIPRO FUEL OIL LTD.

TORONTO — 2174 Dundas St. West

Тел.: вдень і вночі: 537-2169

DNIPRO FUEL OIL LTD.

HAMILTON — 905 Barton St. East

Тел.: вдень і вночі: 549-9634

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ УКРАЇНЦІВ У СХ. СЛОВАЧЧИНІ

Багато говориться про ліберально-демократичний напрям Чеської і Словацької комуністичних партій. Але мало відомо як той демократизм впливає на українців та русинів Пряшівського краю, що у консервативних несвідомих руснаків переходить у деморалізацію. Як відомо, у Східній Словаччині залишилось після другої світової війни більше двох сот тисяч русинів, руснаків, лемків. За часів першої Чехо-Словацької республіки, а потім (у час війни) Словацької Держави для етнографічної маси русинів-лемків підтримувалось "русьское направление". У Пряшеві була російська учительська семінарія, що виховувала "руських" учителів. У 165 початкових шкіл русинських дітей калічили тією "руськістю".

Лише після звільнення Чехо-Словаччини від німецької окупації та приєднання Галичини, Закарпаття й Буковини до радянської України була усунена аномалія "руськості". У школах була введена обов'язковою українська викладава мова. Постає Українська Народня Рада як правний політичний орган русинів, що складався з представників демократичних об'єднань. Але коли в ЧСР на місце д-ра Е. Бенеша президентом став вихованець Москви Готвальд, чинність Української Народньої Ради як "буржуазної" організації була припинена. А русини великого протесту не виявили. Причиною тому було те, що Греко-католицька Церква була урядово заборонена, а на її місце введена православна для вправлення кривди, що спричинила Унія. Крім того, кілька тисяч русинів, що заявили себе українцями, були депортовані до радянської України, де в колгоспах зазнали багато лиха. Ця депортація так налякала русинів, що, поперше, православні в більшості вони не прийняли і перейшли на католицизм, а подруге, заявили себе словаками. Тому з двох сот тисяч колишніх русинів залишилась четвертина таких, що не побоялись твердо триматись русинської або української народности.

Без огляду на таку словакізацію нові українські гімназії, українська учительська семінарія та педагогічний інститут почали виховувати нову інтелігенцію, свідому своєї української національності. Але часу для розвитку національно-культурної свідомості було ще мало.

Так продовжувалось доти, поки культ Сталіна не заступила "хрущенида" з її лібералізмом, від якого українське шкільництво зазнало більше шкоди, ніж було то раніше. Тоді в Україні в школах українська викладава мова перестала бути обов'язковою й батькам дозволено вибрати мову для навчання своїх дітей. Це використали словацькі шовіністи, в інтересах яких було "твердих" русинів зробити словаками. Підступною пропагандою вони як оборонці демократичного принципу підговорили несвідомих батьків про всі вигоди навчання їхніх дітей у словацьких школах. Тоді по ухвалах батьківських комітетів при школах майже третина українських шкіл перейшла на словацьку викладаву мову. Це викликало протести свідомих українців, але урядові чинники не звертали на них уваги, частинно словакізація шкіл пройшла.

Лише в цьому 1968 році з усуненням ставлення Микити Хрущова президента ЧСР Антоніна Новотного

почався процес демократизації з усуненням тих надужит та кривд, що сталися за часів культу особи. На Пряшівщині мала відновити свою чинність Українська Народня Рада, або скорочено УНР. Як так станеться, як гадається, то УНР буде мати реферати: шкільництва, культури, соціального забезпечення, сільського господарства, будівництва і т. д. У державному парламенті має бути комітет національності, у котрому будуть заступники: український, мадярський, німецький і польський, крім головних — чеського і словацького. Те саме має бути і в Словацькій Народній Раді. При Уряді має створитись державний секретаріат національностей, у якому буде державний секретар для кожної народности. В українських округах урядовцями мають бути українці. Скрізь в українських селах і містах повинно дотримуватись двомовних написів українських і словацьких на всіх установах, організаціях, заводах, крамницях і т. д. В українських районах буде урядуватись по-українському, а зі словацькими установами і для словаків по-словацькому, отже двомовно. Школи тимчасом залишаться словацькими, де вони є в українських селах, але з обов'язковим навчанням української мови. Щодо церков, то вільним є ісповідвання тієї віри, яку хто бажає: православну, греко-католицьку, римо-католицьку або євангельську.

Українська філія Спілки Словацьких Письменників перетвориться в самостійну Спілку Українських Письменників. Усі дотеперішні культурні установи будуть продовжувати свою чинність. Крім КСУТ-у (Культурної Спілки Українських Трудящих), постає ще СУМ (Спілка Української Молоді).

УНР має бути політичним органом Пряшівських українців і буде заступати їх інтереси перед державними урядами й партією.

Якби це здійснилось, то було б дуже добре. Розвиток національної культури пішов би швидким темпом вперед. Тоді й несвідомі русини побачили б, що зі своїми українцями можна добре жити та свою гідність шанувати. Від словаків вони повернулись би назад. Але тимчасом зі своєю примітивною хитрістю "твердий" русин спекує, як циган на ярмарку, шукаючи де вигідніше бути.

Всенародній З'їзд для вибору членів УНР мав бути 31 травня ц. р. За тиждень перед цим була нарада активу делегатів на той з'їзд. Відбувся обмін думками, при якому більшість "твердих" русинів висловили бажання повернутись до старого руснацтва і крім відновлення греко-католицької церкви, її священників, молитовників, іншим не цікавились. Це означало б боротьбу з православними, бо всі будинки церков перейшли до православних парафій. Це викликало б релігійну війну, при якій, замість демократизації, прийшло б до деморалізації зі зневірою в те, що українці власними силами демократичним шляхом зможуть вибороти належні права. На тому активі мали обговорити як буде називатись майбутня Народня Рада. Чулись голоси, що лише русинська, бо інакше будемо словаками. Тому ще не відомо, як буде називатись вона: Українсько-русинська, чи навпаки Русинсько-українська Народня Рада.

Такого явища немає серед мадярів. Русини пословачились, а мадяри зі своєю певною національно-культурною свідомістю мадяризують словаків.

Цікаво, що словацька преса, радіомовлення, телебачення так збаламутили несвідомого русина й так його перелякали, що він став "турком — не козаком". Найга-

небішу роллю відіграють при цьому пристосуванці з тих русинів, що асимілювались. Вони стали опікунами несвідомих русинів. Словацька преса охоче уділяє (це ж демократично!) шпальги своїх часописів для їхньої темної яничарської демагогії.

Але не всі словаки є шовіністами. Є досить розумних словацьких діячів, які хочуть мати не лише тепер, але і в майбутньому приятельські взаємовідносини з радянською Україною, а дешевий успіх словакізації несвідомих і затурканих руснаків їх не приваблює. Вони в порозумінні з відповідальними діячами КСУТ-у вирішили відкликати Всенародній З'їзд делегатів Пряшівщини, щоб не ускладнювати цієї справи, доки не відбудуться головні постанови й ухвали Парляменту та Уряду ЧССР.

ОЛЕКСА СЕНИК-ЗАПОРІЗЬКИЙ

(ПОСМЕРТНА ЗГАДКА)

У травні цього року на 53 році життя помер український еміграційний письменник Олекса Сенік, що підписував свої твори псевдонімом "Запорізький". Цей псевдонім був символом зв'язку з його вужчою батьківщиною — Запоріжжям. Він бо народився в с. Миролюбівці (25 серпня 1915 р.), що біля залізничної станції Софіївки, на Запоріжжі. Він і освіту здобув у тому своєму рідному краї, скінчивши 1934 року Запорізький педагогічний інститут. Два роки після цього він працював у Хортицькому педагогічному технікумі. Як свідомий українець, він для "найдемократичнішого в світі" режиму показався небезпечним, і 1936 року його заарештовано та заслано на Сибір, де він і перебув три роки. Повернувшись на Україну, він зразу не зміг був улаштуватися на працю за фахом, а працював на різних заводах. Проте пізніше, вже перед війною, він, хоч ще й був позбавлений якихось там прав, таки зміг ще раз знайти роботу в школі. А під час другої світової війни він опинився на Заході — в Німеччині, де прожив від 1944 до 1949 року. Одружившись, він разом із дружиною Надією 1949 року виїхав до Бразилії, де, здається, працював у редакції газ. "Хлібороб", але, як писав мені свого часу звідти, не міг заробити "навіть на краватку". Крім того, нездорове бразилійське підсоння було шкідливе для його здоров'я. "Майже весь час, скільки ми жили в Бразилії, Олекса хворів на ревматизм", — згадує в листі до мене його дружина. — "Одного разу йому зімкнуло руку в лікті, і він не міг згинати її на протязі місяця"... Відчував він біль також у ногах.

З таким станом здоров'я Олекса Сенік-Запорізький переїхав з родиною — з дружиною й 12-річною дочкою — до США. Це сталося 1961 року. У 1965 році він закінчив Сіракузький університет, одержавши ступінь магістра. Останній рік він і працював у цьому університеті. Але незабаром виявилось, що в нього в стравоході утворився пістражковий опух. Йому зроблено важку операцію, але це не врятувало його життя.

Небіжчик був надзвичайно скромною людиною, доброзичливою й приязною у відносинах з іншими. Знавши його з таборового життя в Авгсбурзі (Німеччина), я думаю, що в нього просто не могло бути особистих ворогів. А крім того, це ж була творча одиниця нашого суспільства — талановитий письменник. Його улюблений жанр був байка, і він ще в Авгсбурзі видав свою першу збірочку байок (1948 р.) під псевдонімом "Павло Байда". А в Бразилії, 1953 року, він видав уже цілу сотню їх —

книжку "Нові байки". Але це ще не все його надбання: як повідомляє його дружина, він підготував до видання ще одну сотню їх. І вартість цього його надбання не тільки в кількості, а й у якості. Його часу надрукував велику рецензію на книжку "Нові байки" і тут не буду повторюватись. Скажу тільки, що це повноцінні літературні твори, які, без сумніву, увійдуть у наше письменство.

Великий плюс його байок, що вони написані на його власні теми та сюжети. З боку форми (віршові розміри, римування) це цілком довершені тексти, до того ще й написані доброю, багатою українською літературною мовою. Є в його спадщині й драматичні твори. Це насамперед драма "Граніт", видана в Авгсбурзі 1947 року окремою книжечкою. Дія цієї п'єси відбувається в Україні за німецької окупації. Технічно п'єса збудована добре. Далі ще "Мати помирала", жарт на 1 дію (1946 р.), "Швейцарський паспорт" (1946 р.). Крім того, Олекса Запорізький писав ще й рецензії на твори інших письменників, а його американська освіта скеровувала його вбік літературознавства, філології.

Навіть із цього коротенького огляду життя й діяльності небіжчика ясно, що в його особі українська культура у вільному світі втратила визначну творчу одиницю. Олекса Запорізький умер у розквіті своїх творчих сил і міг би ще чимало для нашої літератури дати. Варто відзначити й те, що він у нашій письменстві репрезентує ту частину України, яка дала не так багато діячів для нашої культури, частину, що була колискою нашої мілітарної енергії, але не культури як такої.

Тож хай гостинна чужина буде місцем вічного спочинку для нашого Олекси Запорізького, а Україна, далека батьківщина, його не забуде.

В. ЧАПЛЕНКО

ВІДКРИТТЯ ЛІТНЬОГО ТАБОРУ ЮНОГО ОДУМУ

У неділю 11 серпня на літній оселі УНО недалеко від Торонта відбулось відкриття 6-го з черги літнього відпочинково-виховного табору Юного ОДУМу, який організувала Головна Виховна Рада Юного ОДУМу Канади.

Цей табір, здається, буде найуспішнішим з усіх таборів, які були попередньо. Поперше, він буде найчисленнішим — понад 130 дітей прибуло тільки в день відкриття. Подруге, передбачена цікава виховна програма. Табір цього року названо "Карпати", себто виховна програма буде зосереджена навколо цієї гірської частини України. Потретьє, працюватиме всі дні одумівський хор, який готується до одумівської зустрічі у США (на день праці) і до ювілейного концерту Укр. Прав. Церкви в Торонті. Хором керує Валентина Родак, яка виявила чималі здібності в організації й диригентурі. Та найцікавішою частиною виховної праці є приїзд на табір відомого бандуриста Петра Китастого з Детройту, США, який повні два тижні буде працювати з ансамблем бандуристів ОДУМу. Як відомо, цей ансамбль організувала та ж сама невтомна Валентина Родак. Та найбільший клопіт у тому, що в Канаді нема висококваліфікованих бандуристів для навчання дітвори. ОДУМ використовує кожну нагоду, щоб підвищити уміння юних аматорів

бандури: кілька лекцій юним одумівцям дав заслужений бандурист, керівник капелі бандуристів ім. Шевченка Григорій Китастий. Минулого року в таборах використано двох бандуристів з Детройту. Минулого ж року, коли в Канаді концертнував Держ. заслужений хор ім. Г. Верьовки, то пару лекцій юним одумівцям дав відомий практик і теоретик бандури старший викладач Київської консерваторії Сергій Баштан. Цього року два тижні працюватиме Петро Китастий, що організував дуже добру капелю бандуристів із православної молоді в Детройті.

Перед відкриттям на площі капелія Юного ОДУМу митр. протоєрей Дмитро Фогій відслужив молебінь. Співали одумівці та їх батьки, в т. ч. й відомі співаки Іраїда та Петро Черняки. Апостола читав і прислужували о. Дмитрові одумівці.

Офіційно відкрив табір голова Гол. Вих. Ради Юного ОДУМу Микола Валер. Він повідомив одумівців, що Гол. Вих. Рада усталила правильний таборування, у якому першим пунктом є: "На таборі зобов'язує всіх тільки українська мова. Юні одумівці й виховники, які порушують це правило, будуть негайно усунені з табору".

Комендантом табору Гол. Вих. Рада призначила інженера Ліщину, який тепер є й головою Гол. Управи ОДУМу Канади. Адміністратором на перший тиждень призначено В. Поляківського, на другий І. Данильченка.

По короткому слові п. Валера табір перебирає інж. Л. Ліщина. Урочисто піднімаються прапори — Канади і України. Всі співають український національний гімн. Інж. Л. Ліщина попереджує, що розпорядження Гол. Вих. Ради у справі мови, поведінки й дисципліни будуть виконані.

По відкритті відразу почав пробу хор. На понеділок призначено пробу хор, пробу ансамблю бандуристів і заняття в гуртках.

Табори Юного ОДУМу в Канаді відзначаються своєю дисципліною і змістовною виховною працею. Вся увага звернена на українознавство.

ДО УВАГИ ВЧИТЕЛІВ І БАТЬКІВ, ЩО ДО 1 ВЕРЕСНЯ ВИЙДЕ З ДРУКУ НАША НОВА ЧИТАНКА ДЛЯ П'ЯТОЇ КЛЯСИ

Ця книжка виготовлена згідно ухвали конференції вчителів православних шкіл Сх. Канади в Гамільтоні минулого року. На тій конференції ухвалено видати таку читанку, щоб історію української літератури і хрестоматію "Дніпро" пересунути на старші кляси й на курси українознавства, бо на п'яту клясу вона завважка.

Книжка вже друкується. Не майте сумніву, що вона вчасно вийде. Ми друкуємо її в друкарні оо. Василіян у Торонті, яка відома із своєї солідності. Опізнення тут можливе на яких пару днів — на початок навчального року вона напевно буде в продажу.

У читанці переважають історичні матеріали, бо як відомо, легкого й доступного нашим дітям підручника історії України ми ще не маємо.

Книжка має 104 сторінки: Ціна 1.60 дол.
Замовляти в "Нових Днях".

НОВІ ДНІ, ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ, 1968

ЧАРІВНА ГУЦУЛЬЩИНА

(Марія Остромира. "Над бистрим Черемошем". Повість.
300 стор. В-во Ю. Середяка. 1967 р.)

З часом притупляються пережиті колись враження, або й спливають, як вода з тіла. Лиш де-не-де, в куточку пам'яті, живуть окремі епізоди, та й то уривчасті, позбавлені колишніх барв і пахощів, наче засушена квітка в книжці. Але під пером чи пензлем мистця оживає притрушена порохом минувщина, скидає з себе той порошок і до найменших дрібниць втілюється в теперішньому. Читач або глядач очима мистця, його всепроникливим серцем бачить, відчуває й переживає події, про які майже забув, знову занурюється в красу, залишену далеко позаду.

Вправне перо авторки, Марії Остромири, переносить вас, як кажуть, "за тридев'ять земель", від берегів Гудзова, Парани, Оріноко, на берег українського Черемоша, екзотичної річки, оспіваної не одним поетом, описаної не одним повістярем. Навіть той, хто ніколи Гуцувщини не бачив на власні очі, відчуває її "колір", оцінить і полюбить, бо ж вона своя, рідна, наче повернена з дитячої казки.

Не рідше вуха в повісті й специфічний гуцувський діалект. Він тут цілком на місці, і було б помилкою перелицьовувати його на літературну мову, за всіма правилами сучасного правопису.

Дія повісті розгортається на тлі сільського побуту з його щоденною працею, вечірнім відпочинком і барвистими святами. Тоді весь чесний люд гуцувський іде до церкви помолитись Богові та й почути якісь новини, показати себе й поглянути на інших... Молодь сильна й гарна, легіні наче з лицарських часів, а дівчата-квітки ставні, бистроокі, повні притягального чару. Та вартість особи, нема чого гріха таїти, вимірюється не лише зовнішніми прикметами, а й тим, наскільки та чи інша пара відповідає одне одному матеріально. Ця відповідність неконче мусить бути, себто, багата дівчина може вийти заміж і за небагатого, так само багач може взяти бідну. Поєднання ж двох бідняків унікалі, бо й яке ж то буде в них життя? Старців плодити? Існує ще звичай віддавати дівчину якнайраніше. Василина Бутинюк казала:

— Тому й свагають, що молода, бо як постаріється, ніхто вже не свататиме.

А те "постаріння" починалось десь від 20-го року життя...

Шлюбні в селі не завжди щасливі, навіть за умов відповідности в літах і матеріальних статках. Ось вихованка багатіїв Бутинюків, Катерина, гарна, роботяща й забезпечена дівчина, вийшла заміж за любого їй Гната, а вневдовзі після шлюбу:

"Пізно вночі вернувся Гнат додому. Катерина не спала. При слабому світлі малої лямпочки пряла і плакала.

— Куди ж це ти ходиш ночами, Гнате? Наблизівно знов усі гроші пропив?

— То що, як пропив! Може, заборониш мені пити? Як пропив, то свої, не твої.

— А не погадав, що до хати дров треба? Та й сардак новий треба би тобі справити. Мені нічого не треба, бо в мене лудіння багато. Танасієха вивинувала мене, отек доньку.

— Потрібна ти мені та й твоє віно! Сидиш та в'одно шмаркаєш. Ади, яка ти файна! Та ще маю скоро бігти

д'хаті, аби надивуватися на таке не-знати-що! Світ мені зав'язала!

— Я тобі, чи ти мені? Або ж я ходила за тобою? За Івана мала віддаватися.

— Той було віддаватися — шлек би ти трафив!"

Це досить відома родинна драма. Двоє людей по-бралися, перед тим не пізнавши одне одного, і виявилось, що вони зовсім різні, непідхожі, не можуть ужитися. За цим розчаруванням прийшла "чарка" і друга (чужа) жінка на стороні, і знущання над власною жінкою аж до жорстоких побоїв. Кінчилось тим, що Катерина покинула Гната.

А ось інша скрайність. Чоловік розпутної жінки не лише не докоряє їй за її поведінку, а навпаки, виправдує й захищає. Тому чоловікові так говорять його рідна сестра:

— Постіл ти з лівої ноги, а не мужчина! Та чого мала би я перебільшувати? Самий собі жінку сокоти, то й знатимеш. А він радується, що файна вона та що мужчини липнуть до неї. Всю ніч гуляла та пила, а він топер цілу днину оклади з холодної води до голови кладе, замість п'ятдесят буків май куди інакше приложити. А вона сміятиметься з Гнатом із дурного чоловіка. Та вере нема чого сміятися? Сама я сміялася би, якби ти мені не брат.

Багато цікавих моментів є в повісті Марії Остромири. Ось, наприклад, вершок людської жадоби: дочка багатих батьків Анниця любить гарного хлопця, він взаємно любить її, та мати, багачка, що принесла своєму чоловікові добре "віно", хоче додати до багатства ще й "авторитет влади". І тому вона (мати) примушує свою дочку вийти заміж за польського жандарма, значно старшого від неї, зате такого, що "має владу". Відбувалося весілля, і в цей час ось що казали сусідки нареченої:

— Такі гаразди, такі статки! Подивіться лиш, кумо, що там того Аннициного лудіння на жердці! І кому це все лишиться? А вона вбереться в оті панські лахи та й поїде у світ. Вдурила Танасійка, найси преч каже!

— Та же вдуріла — не інакше! За такого старцюна та ще й за поляка доньку віддала. Непусто-дурно кажуть, що кого Бог хоче покарати, тому розум відбере. Анниці лиш шкода.

І вийшло не на материне, а на сусідчине... Не була щаслива Анниця із тим своїм "шандарем", почувала себе пташкою в позолоченій клітці, а потім лишилась удовицею, бо чоловіка забили, і повернулася до батьківського дому ні в тих, ні в цих...

Тут червоною ниткою проходить правило: не жинися за багатством і за "владою". У цьому щастя не знайдеш, бо все скороминуче, шукай доброї душі й тоді матимеш задоволення.

Проте, спрямування повісті Марії Остромири не лише в показі сільського побуту Гуцульщини. Побіч із побутовими картинками, показано там і політичні моменти: залежність населення від польського окупанта, героїчна боротьба свідомої частини, зокрема, інтелігенції проти "господарів", різних державних урядовців, жандармів тощо.

Гуцули не хотіли коритись польській сваволі, вони обороняли своє право бути людьми, у міру своїх сил, а іноді й понад силу повставали проти несправедливості, бож українцям притаманна одвіку одна благородна риса: шукання правди. Такі світлі постаті, як лікар Боринич, Марта, Юра Гордійчук та інші — це проводирі

незламного людського духа, взірцева частина нації.

На жаль, Гуцульщині не пощастило, бо на місце одного окупанта прийшов другий, ще жорстокіший, звідти, де "широка страна моя родная"...

Жадних ілюзій не робили собі гуцули з установаження нової влади, але ж її дії перевершили найчорнішу уяву. Старі більшовицькі методи були зразу запроваджені й на "визволених" українських землях: полювання за "націоналістами", арешти, масові вивезення на північ, розкуркулення, себто, ліквідація всіх надійних економічних підвалин, на яких трималося гуцульське село.

Гуцули не здалися. Масами посунули в протибільшовицькі партизани, робили одчайдушний спротив. Але ж "нагасем обуха не переб'єш", і довелось кидати рідну Гуцульщину та блукати світами, шукаючи в них отой невловний скарб, оту одвічну людську мрію — ПРАВДУ.

"Віз швидко покотився згори — у напрямі, звідкіля сходило сонце. Повстанці зійшли з дороги та пішли у ліс. Вийшли під верх і зупинились. Всю дорогу було видко, наче на долоні. Пані Підгірська, побачивши їх, помахала їм здалека хустиною, якою витирала сльози. "Новітній Довбуш!" — шепнула сама про себе пані Наталя. І пригадалась їй легенда про Довбушеву бардку: "Деся там — у високій Чорногорі Довбуш зарубав у скелю свою гостру бардку. І хто її витягне, той і звільнить тією бардкою Верховину від чужих зайдів. Але ще не з'явився такий дужий лицар, який збізував би витягти зі скелі цю бардку".

Не зважаючи на драматичне закінчення повісти, на відступ правдивих господарів Гуцульщини, мимохіть складається враження тимчасового відступу. Бож боротьбу ще не скінчено. Вона, можливо, триватиме десятки років, але врешті сила зла мусить поступитись перед силою добра. Нема нічого вічного. Завалилась могутня колиш Римська імперія, завалилась імперія Візантійська, і обов'язково завалиться імперія Московсько-більшовицька. Таку оптимістичну думку навіть цікава повість Марії Остромири, що її радимо прочитати кожному українцеві.

Наостанку кілька слів про технічне оформлення книжки. Воно, на наш погляд, бездоганне. Видно, що видавець чимало подумав над цим оформленням. Зокрема, приємно вражає мистецька обкладинка роботи Володимира Каплуна, виконана зі смаком, такими живими фарбами.

А. ГАЛАН

"ОЛЕСЮ ТЕРЕНТІЙОВИЧУ ГОНЧАРЕВІ З НАГОДИ П'ЯТДЕСЯТИРІЧЧЯ"

Земля гуде і лунко дзвонить "Тронка",
І чути у Козельщині "Ура!" —
Наповнилася чуткою сторонка,
Що ювілей в Олесь Гончара.

З усіх боків його вітають нині,
Бож півстоліття — дата! Ще й яка! —
Вітання щирі люди шлють людині,
Що зброю вірну з рук не випуска.

А у вітальні голосні хорали

Вливається і наш перчанський хор,
Бажаєм вам, шановний ювіляре,
Ще не один воздвигнути "Собор".
(“Перець”, ч. 7, Квітень 1968 р.)

Гірко буде “Перцеві”, як пізніш доведеться поперчити самого себе за похвалу такого “контрреволюційного” “Собору”! РЕД.

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Високоповажаний Петре Кузьмовичу!

Щиро дякую Вам за вміщення в останньому числі Вашого журналу моєї примітки до розповіді п. М. Химича про тарпанів.

На превеликий жаль, з моєї вини, в цю мою примітку закралася прикра помилка і буду Вам дуже зобов'язаний, коли Ви зазначите про це в наступному числі “Нових Днів”. У мене написано, що “кості тарпана подибуються вже в культурних шарах спіднього палеоліту за азільської ери його”, а треба “...за ашельської ери його”.

Ашельську еру відділяють від азільської сотні тисяч літ і ця помилка в примітці може дезорієнтувати читача.

З щирою до Вас пошаною

Д-р Микола АРКАС

НОВІ ПЛАТІВКИ

Відомі українські співаки Іраїда та Петро Черняки виготовили дві довгограйних платівки, які випродувала відома фірма АрСіЕй Віктор Ко. Лтд. і які можна набути в українських книгарнях.

На платівках частина пісень награна в супроводі професійної симфонічної оркестри, під акомпаньямент фортепіяна та інших музичних інструментів.

Переважна більшість цих пісень награна на платівках уперше.

НОВІ ДНІ, ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ, 1968

ПЛАТІВКА ПЕРША

Сторона I

1. “Чи ми ще зійдемося знову”, слова Т. Шевченка, муз. М. Лисенка.
2. “Україно мила, рідимий краю”, муз. В. Матюка.
3. Монолог і арія Настусі (з опери “Сотник”, слова Т. Шевченка, музика М. Вериківського).
4. “Не співайте мені сеї пісні”, слова Л. Українки, музика К. Стеценка.

Сторона II

5. “Ой де ж тії квіти”, музика О. Бобикевича.
6. “У неволі”, музика Д. Січинського.
7. “Як їхалам з Гамерики”, муз. М. Гайворонського.
8. Колискова, слова Т. Шевченка, муз. В. Заремби.

ПЛАТІВКА ДРУГА

Сторона I

9. “Гей тополі мої”, музика О. Бобикевича.
10. Арія Мавки (з опери “Лісова пісня”, слова Лесі Українки, музика В. Кирейка).
11. “В вигнанні дні течуть, як сльози”, музика О. Бобикевича.
12. “Мати”, народня пісня. (У цій пісні мати оплакує свого сина, який згинув за Україну).
13. Дума про козака Степана, слова Т. Шевченка, музика В. Костенка.
14. “Ой у полі дві тополі”, музика О. Бобикевича. (Про двох стрільців, які згинувли в бою за Україну).

Сторона II

15. Колискова (“Ой люлі, люлі, моя дитино”), музика В. Косенка.
16. “Зелений дубочку”, козацька пісня.
17. Серенада, музика І. Ярославенка.
18. “Розвійтеся з вітром листочки”, слова Івана Франка, музика Ю. Степового.
19. Дует “Ой чие то сіно”, народня волинська пісня, — та інші пісні, до яких входять жартівливі та дуети.

Композицію обкладинок виконав Петро Черняк. Перша частина — фронт — кольоровий, в українському національному дусі. На другій частині обкладинки поміщені фотографії наших поетів, які є авторами цих пісень, як Леся Українка, Т. Г. Шевченко та І. Франко. Під ними поміщені фотографії українських композиторів, які є авторами музики цих пісень. Друга обкладинка присвячена спеціально для нашого молодого покоління, щоб завжди мали перед собою образ наших великих поетів та композиторів.

Акомпаньямент Іраїди Черняк та Зенона Левришина.

Ціна платівок дуже доступна.

Людмила БЕРДНИК

МЕДИТАЦІЇ

Наповняйте келихи вином мудрости.

Ріка сама визначає річище.

Сонце і вночі не гасне.

Прекрасний алмаз. Але знаємо про його твердість.

Тяжко лікувати хворого, закоханого у свої недуги.

Невидимі ниті дають найміцнішу тканину.

JOSEPH J. RAJCA FURS

921 College St. — Tel.: LE 4-5545

(at Dovercourt)

КУШНІРСЬКА РОБІТНЯ

Хутра на замовлення з різного роду шкірок

△ ПЕРЕРІБКИ,

△ НАПРАВИ.

△ ПОВНА ГАРАНТІЯ

“ЛИХО З РОЗУМУ” В. ЧОРНОВОЛА АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

У відомому міжнародньому видавництві McGraw-Hill вийшла книга В. Чорновола “Лихо з розуму”, яка в англійському перекладі має назву: “Чорноволів документи” — The Chornovil Papers.

Це відоме міжнароднє видавництво з центром у Нью-Йорку і відділами в Торонті (Канада), Лондоні (Англія), Сідней (Австралія), Йоганнесбурзі (Південна Африка), Мехіко і в Панамі. Книга видрукувана в Канаді.

Книга має 246 сторінок, тверда оправа, поверх неї “сорочка”: на чорному тлі, крім написів білим, два голубі дрого, які в одному місці роздер білий голуб, мабуть, символ любови й миру. Під крилом у голуба червоне півколо, ніби сходить сонце. На зворотному боці сорочки — фото. В. Чорновола і уривки з оцінок його праці. Взагалі книжка виглядає добре.

Передмову до книги написав З. Бжезінскі — директор Інституту Дослідів Комунізму при Колумбійському університеті. Між іншим, він пише, що книга В. Чорновола “є глибоко зворушливим документом і виявом людської трагедії, яка переходить межі найскладніших політичних проблем”.

Вступну статтю до книги написав другий відомий знавець СРСР Фредерік С. Барггори, професор Ейльського університету, США. Автор статті знайомить чужого читача в історію України новіших часів, розглядає національне питання в СРСР взагалі, а також і боротьбу української інтелігенції за звільнення свого народу від окупації Росії.

Крім цих двох вступних статей, книга складається з листа В. Чорновола до прокурора УРСР, голови нар. суду і голови КДБ при Раді Міністрів УРСР від 22 травня 1966 р.

Друга частина книги — “Лихо

з розуму”, яку в перекладі англійською мовою названо: The Misfortune of Intellect. Ця частина є перекладом українського видання цієї книги (“Українське Слово”, Париж) і нашим читачам добре відома. До цієї частини входить також лист з конц. табору ч. 17 в Мордовії, промова І. Дзюби в Бабиному Яру в Києві 29 бересня 1966 року, а також бібліографічні дані двадцяти українських діячів, які перебувають у російських концентраційних таборах у Мордовії, їхнє листування й заяви-прохання та домагання до різних радянських органів.

У розділі “Лодатки” подано неповний список (те, що вдалося роздобути) друкованих праць тих самих двадцяти ворогів російської окупації України.

Книга ілюстрована трьома картами.

Видання цієї книги — яскравий доказ співпраці еміграції з народом в окупованій Україні. Велика заслуга тих осіб, що цією справою зайнялись. Честь і слава видавництву МекГров-Гілл за те, що видало цю важливу документальну працю. Назва книги в англійському перекладі “Документи Чорновола” — найкраще відповідає змістові книги: це справді документи, а не гола агітка чи навіть пропаганда. Це видавництво не лише дало вклад в історію боротьби з російською комуністичною імперією, яка облудно зветься СРСР, а ще й зробило найгуманніший вчинок відносно тих високоідейних і чесних молодих культурних діячів, які віддали свої найкращі роки на боротьбу за звільнення поневолених. Ця книга — найбільш чіткий удар по російських комуністичних загарбниках і людовбивцях.

Що ж ми повинні зробити? Хто був російським політичним в'язнем, той знає, що найприємніше і най-

радісніше тому в'язневі, щоб люди знали, що він карається. Особливо поза межами СРСР. Тоді той в'язень готовий і вмерти. Органи безпеки СРСР це розуміють і роблять усе можливе, щоб до того не допустити. Вони цинічно кажуть в'язневі: “Ага, хочеш бути героєм? Зогинеш тут і навіть собака не гавкне!” Цього разу їм не вдалося — цілі купи документів про безправ'я, навіть за радянськими законами, над людьми. Світ тепер усе це знає. Документи публікуються різними мовами. Зробімо ж усе щоб ці документи стали надбанням світу!

Задумаймося над долею тих патріотів. Молоді освічені люди. Могли б спокійно й добре жити. Ні, вони свідомо пішли на боротьбу в межах закону, знаючи, що за це буде знищене їх життя, бо живуть в країні, у якій “закон, как дишло — куда повернеш, туда й вишло...” Чи багато між нами таких, що пішли б на такий жертвенний вчинок?

Живемо у вільних країнах. Забезпечені ми матеріально таки добре. То хіба не личить нам мати цю книжку в себе в хаті, щоб мати змогу дати відповідним людям прочитати? Або хіба ті молоді люди, які віддали своє життя (кожен знає, що то значить у молодому віці відсидіти кілька років у концентрації) за Україну, не варті того, щоб їх хоч згадати? То неже ми забудемо нашу людську й національну честь і гідність і не купимо цієї книги, щоб подарувати комусь з наших англійських друзів чи навіть добрих знайомих чи сусідів? Книжка коштує лише \$5.95! А це вартість одної пляшки горілки! То люди, які віддають життя за наш народ не варті... пляшки горілки?

Книжка продається по всіх кращих книгарнях континенту. Якщо хтось з читачів не зможе її дістати в книгарнях, то ми постарасьмося її добути у видавництві.

НОВІ ДНІ, ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ, 1968

НОВОСІЛЛЯ В СКРЕПІЛІВ

1 червня ц. р. був приємним днем для Олекси та Галини Скріпів: їхні друзі й приятелі влаштували їм новосілля в новій хаті-віллі. До їх хати приїхало коло 20 автомобілів, а з них зійшло яких 60 осіб, які привезли із собою горілку і все, що до неї належиться.

Ініціаторами цього "наступу" були три родини: Кириченки, Ковали та Бойки. Пізніше долучились до них подружжя Винниченків та Проненків. Проненко Грицько та Наталка добре вгощали гостей. Звичайно, випили, проспівали господарям "Мно-

гії літа", а тоді, як водиться в таких випадках, вирішили зібрати щось на українську пресу. Заклик зробив Ф. Бойко, а Наталка Проненко обійшла гостей з тарілкою. Зібрано 35.00 дол., які розподілено так: на "Українські Вісті" (Німеччина) — 15 дол. та на журнали "Нові Дні" й "Молода Україна" — по 10.00 дол. Ф. БОЙКО.

Нашим добрим і давнім передплатникам Скріпілям — щастя й багатства в новій хаті — дай, Боже, ще кілька більших і ще краших хат! А всім гостям спасибі за допомогу!

РЕД.

ДОБРА НА КОЖНУ ПОРУ РОКУ

ACADIAN FOUR SEASONS Canadian Whisky

*В елегантному
опакунні —
знаменита
на подарунки*

ACADIAN — ПЕРША НА СПИСКУ
ДЛЯ ЛЮДЕЙ, ЩО ВИБИРАЮТЬ

ACADIAN DISTILLERS, BRIDGETOWN, NOVA SCOTIA

ONTARIO
PROVINCE OF OPPORTUNITY

Government Information

ІНФОРМАЦІЯ УРЯДУ ОНТАРІО
ВІД ДЕПАРТАМЕНТУ
ПРОВІНЦІЙНОГО СЕКРЕТАРЯ
І ГРОМАДЯНСТВА
КОНФЕРЕНЦІЇ ГРОМАДСЬКОЇ
ЄДНОСТІ

Рік громадських конференцій, про які було згадано в останній, люневій, тронній промові на відкритті 28 Сесії Онтарійської Легіслятури, запланований для збільшення зацікавлення громадськими справами і для встановлення тіснішого контакту між новоприбулими та сталими мешканцями провінції.

Є надія, що дискусія на відкритому форумі допоможе краще оцінити та устійнити суспільні й культурні потреби кожної громади та округи і заохотити громадян і добровільні організації не лише активізуватись у громадських справах, але, — спільно з усіма урядовими установами, — вжити спільних заходів для віднайдення розв'язок та допомоги в усіх громадських справах, включно із злиттям новоприбулих. Сила демократії лежить в остаточній аналізі при співучасті звичайної людини з вулиці.

Перша така конференція відбулася в березні у Віндзорі з участю провідників громад та представників державних установ. Зорганізував її Департамент Провінійного Секретаря разом з Онтарійською Допоміжною Радою і Об'єднаними Громадськими Службами Великого Вінзору.

Конференції, які будуть в інших округах провінції, будуть проголошені пізніше.

The Hon. John Roberts
Prime Minister of Ontario

Mrs. N. Kozij 221
17 Lanark Ave.
Toronto 10,

POSTAGE PAID AT TORONTO

У долярових крамницях подарунки вибирають самі отримувачі

Фірма "Українська Книга" повідомляє всіх тих, які посилають подарунки своїм рідним в Україні, що тепер їхні рідні можуть самі вибирати свої подарунки у спеціальних долярових крамницях в Києві, Харкові, Львові, Одесі, Дніпропетровському, Донецьку й Севастополі.

ЦІНИ В ДОЛЯРОВИХ КРАМНИЦЯХ З І 4 РАЗИ НИЖЧІ ЗВИЧАЙНИХ ЦІН

Ваші рідні потвердять вам, що в цих спеціальних долярових крамницях ціни на товари у 3 та в 4 рази нижчі, ніж у звичайних крамницях, де купують за карбованці. Крім того, у них можна вибирати подарунки з великого асортименту кращої якості імпортованих (західноєвропейських та американських) і власних речей, — одяга всякого, взуття, матерія на сукні і костюми, господарські приладдя, меблі, харчі та різні напитки, — усе, що бажаєте. Крім цього, також можна замовляти путівку на 21 день відпочинку в Криму чи на Кавказі (на березі Чорного моря).

Такі речі як автомобілі, холодильники, мотоцикли, швейні машини і подібне, можна замовляти прямо з Канади на доставку з баз в СРСР.

УСЕ ГАРАНТОВАНО, ОФІЦІЙНЕ

Ви вплачуєте через фірму "Українська Книга" суму грошей, щоб Ваші купили собі подарунки. Не забувайте подати точно ім'я, по-батькові та прізвище й повну адресу одержувача подарунка. Тоді радянська фірма, "Внешпосилторг", повідомить одержувача подарунків, де є найближча крамниця, у якій можна вибирати речі. Якщо одержувач уважатиме, що це задалеко, то речі можна вибирати з каталога і доставити поштою або залізницею.

ОБСЛУГА БЕЗ ДОДАТКОВИХ ВИТРАТ

За обслугу нічого додаткового не платиться, бо всі витрати покриває "Внешпосилторг".

ЗАМОВЛЯЙТЕ ПОДАРУНКИ ПОШТОЮ

"Подарунок вибраний одержувачем", так називається ця нова категорія обслуги. Це можна влаштувати двома способами: відвіданням фірми "Українська Книга", або поштою. В обох випадках складаєте суму грошей (якщо поштою, то поштовим переказом) і подаєте повне ім'я й адресу одержувача. Ви одержите офіційне поквитування для свого рекорду.

Не забувайте, що фірма "Українська Книга" далі приймає замовлення на подарунки із каталога і висилає також посилки з канадськими речами, які можна придбати в наших крамницях.

ЗАМОВЛЯЙТЕ СЬОГОДНІ ТІЛЬКИ ЧЕРЕЗ ФІРМУ

Ukrainska Knyha

962 BLOOR STREET WEST

TORONTO 4, ONTARIO